סכות־נומער.

№ 40—41. צווייטער יאהרגאנג

יודישע

פאלקס־צייטונג.

2 October 1903. פערלאג „פאלקס־בילדונג“ ווארשא. י״א תשרי תרס״ד.

אינהאלט: סכות — זמן שמחתנו; משה ליב ליליענבלום. — סכות; ש. צ. זעצער. — סכות אדער חג האסיף; ש. טש; — שמחת־תורה (א בילד); שלום־עליכם. — ביי דער נאכט הושענא רבה... (לעגענדע); ד. פרישמאן. — פארשפעטיגט (א סכות׳דיגע ערצעהלונג); אברהם רייזען. — א טרויעריגער שמחת־תורה (א בילד); שלום אש. — צעקריגט; יהודה שטיינבערג. — אין איין סכה (ערצעהלונג); מ. ערליך. — א סכות ליעדעל (שיר); יעקב פיכמאן. — בעריש; מ. ספעקטאר. — פאליטישע ענינים. — נייעס פון דער וועלט. — דער אומגליק אין האמעל; ש. בערמאן. — מודעות.

פעליעטאן: אונזער חברה׳לע (א מאנאלאג); שלום אש. — די בעסטע רפואה; ד. פרישמאן.

משה על הר העברים (משה אויף דעם בארג עברים)

צו אונזערע געעהרטע אבאנענטען.

מיר דערמאנען די געעהרטע אבאנענטען, אז מיט

דעם נומער 39

האט זיך געענדיגט דער אבאנאמענט פון די וואס האבען אויסגעשריבען די פאלקס-צייטונג נאר אויף דריי פיערטעל יאהר און בעטען אין דער צייט אריינשיקען דעם אבאנאמענטס-פרייז אויף דעם לעצטען פיערטעל יאהר 1 רובל.

אויך דערמאנען מיר די יעהרליכע אבאנענטען, וואס האבען אויסגעשריבען די צייטונג צוזאמען מיט דער פרעמיע, 4 בענדער פון אלע שלום עליכמ'ס ווערק אויף ראטען, דארפען איצטער צושיקען

די לעצטע ראטע 1 רובל.

די ניט יעהרליכע אבאנענטען בעצאהלען פאר דער פרעמיע „4 בענדער פון שלום עליכמ'ס ווערק" 2 רובל, אדער 50 קאפ' פאר יעדען באנד מיט פארטא.

אינהאלט פון ערשטען באנד:

I. דער ערשטער ארויספאהר. איין אמת'ע מעשה ווי אזוי צוויי יונגע פייגעלעך, וואס האבען ניט אנגעקוקט רעכט די ליכטיגע שיין, פליהען ארויס דאס ערשטע מאל אויף גאטס וועלט.

II. דאס מעסער'ל. א טרויריגע געשיכטע פון די קינדער-יאהרען.

III. טביה דער מילכיגער. דריי ספורי מעשיות.
1) דאס גרויסע געווינס.
2) א בוידעם.
3) היינטיגע קינדער.

IV. אויפ'ן פידעל. א מעשה.

אינהאלט פון צווייטען באנד:

מעשות פאר יודישע קינדער:

I. חנוכה געלד,
II. אהישירוש,
III. פארשטערטער פסח,
IV ל"ג בעומר,
V. די פאהן,
VI. ראפטשיק,
VII. מתושלח,
VIII. דער זייגער,
IX. סענדער בלאנק (ערצעהלונג).

דער דריטער באנד וועט אין גיכסטען צעשיקט ווערען.

מיר בעטען די יעהרליכע און ניט יעהרליכע אבאנענטען אריינצושיקען דעם ווייטערדיגען אבאנעמענטס-פרייז ניט שפעטער פון 1-טען אקטאבער, כדי מיר זאלען זיי קענען פינקטליך שיקען די ווייטערדיגע נומערען.

די אדמיניסטראציע.

אנמערקונג: 1) מיר בעטען די אבאנענטען, אז ביים אריינשיקען דאס געלד זאלען זיי מודיע זיין יעדער זיין נומער פון באנדעראל. 2) די „פרעמיע" אהן דער צייטונג פערקויפט זיך ניט.

דיא ערשטע און איינציגע

מעכאנישע פאבריק צו רעפארירען שוהדווערק.

А. Гринштейнъ, Варшава. Новолипки № 58.

נעמט אן צו רעפארירען אלערליי שיה-ווערק, עס מאכט קיין אונטערשיעד נישט פון וואס פאר א גאטונג לעדער עס איז. דיא לאטעס ווערדען געקלעפט מעכאניש, גאר אהן נעהטע און די רעפארירטע שוהע קומען ארויס ווי פון דער ניי, נישט צו דערקענען אויף זיי דעם מינדעסטען צייכען פון רעפארירען.

פראווינציער, וואס ווילען זיך עפענען אזא פאבריקעל, קען איך מיט זיי איינגעהן לויט בעשטימטע בעדינגונגען. ווי איך וועל ענטפערן יעדען, וואס וועט אריינשיקען א פאסט-מארקע פאר 7 קאפ.

דיא פאבריק איז יעצט איבערגעגאנגען אין מיין אייגענטהום און ווער עס וויל דארף זיך ווענדען נאר צו מיר

А. Гринштейну, Варшава, Новолипки № 58.

פיליאלען: I פראנציסקאנסקא 3ה אין טויער. II טווארדא 22 וואהנונג 42 אין צווייטען הויף.

229 — 25—14

רעפאראציאן ווערט פערפערטיגט ווארטענדיג.

לעזט און הערט דעם אמת!!

ארע אנאנסירטע ברוכבענדער מיט עלעקטריע היילען נישט אויס קיין שום ברוך. דאס גוטינקייט פון איינען ברוכבאנד איז נור ער זאל פעסט איינהאלטען דעם ברוך און נישט דריקען דעם קערפער.

זאלכע פערפערטיגט אין אייגענער פאבריק וועלכע איז בעהרט געווארען מיט מעדאילע פון דער דאקטארסקע אויסשטעלונג

Д. Мошковскій, Варшава
Налевки № 37

(135) 50—30

בבית מסחר הספרים
י. ראוומאווסקי בברדיטשוב
ובהמחלקה שלו בווארשא, נאלעווקי 34 אצל א. ציילענגאלד נמכרים כל מיני ספרים במקחים נמוכים. (217) 17 50

נור מיט עטליכע רובל
קאן יעדער מענש ביי זיך אויפ'ן ארט אגוטע פרנסה איינפיהרען. אבריפ"יכע ערקלערונג חנם לכל דורש.
Я Найдичъ, Варшава.

אומזוסט אהן געלד!!
שיקט מען יעדען א ביכעל וועגען שניידען און נייהען אלערליי מלבושים. אדרעסע:
Г-жѣ Бертѣ Найдичъ, Варщава.

בבית-מסחר-ספרים של
ז. ש. שרעבערק, ווילנא, סטעפענג,
נמכרים כל מיני ספרים בתנאים נאותים.
Книжн. магаз. З. Ш. Среберка, Вильна.
225 50—14

Зеркальный фабрикантъ
ЮДКА ВЕЙНБЛАТЪ,
Варшава, Слизская 22.
עמפפעהלט אללע סארטען פערטיגע שפיגעל, אויך אללע צוראטען פיר שפיגעל פאבריקאנטען, צו גראססע אונד קליינע פאבריקאציאן. די בעסטע עצות אין די פאבריקאציאנסגעשעפט אנגעלעגענהייט. ביליגסטע פרייזען.
(104) 25–23

חדשה חשובה!!!
ידות-העט עם לוח-השנה.
שש בקופסא אחת במחיר 1 רובל
וששה עשרה בקופסא „ „ 2 „
יש להשיג אצל הממציא עפ"י הכתבת:
Г. ЮФФЕ, Варшава. Павья 12.

בית-מסחר ספרים
ב. צ. שיינפינקעל
ווארשא זלאָטע 63
מוכר, קונה ומחליף כל מיני ספרים בתנאים נאותים למאד. (210) 19 50

אבאנאמענטס־פרייז פאר רוסלאנד:
יעהרליך 4 רובל, האלב־יעהרליך 2 רובל
פיערטעל־יעהרליך 1 רובל.
צוזאמען מיט דער פרעמיע „אלע ווערק פון שלום עליכם": יעהרליך 5 רובל; האלב־יעהרליך 3 רובל, פיערטעל־יעהרליך 1.50 רובל. יעהרליכע אבאנענטען קענען די 5 ר' אויסצאהלען אין ראטען: ביים אויסשרייבען 2 רובל, דעם 1־טען אפריל 1 רובל, 1־טען יולי 1 רובל און דעם 1־טען אקטאבער די לעצטע ראטע 1 רובל.
איינצעלנע נומערן 8 קאפ. 20 העלער.

פרייז פאר מודעות (אנצייגען):
פאר יעדער קליינע שורה פעטיט 15 קאפ. 30 העלער, 40 פעניג.
אויף די ערשטע זייטע פאר דעם טעקסט 30 קאפ. 60 העלער, 80 פעניג.

יודישע
פאלקס־צייטונג.

א וואכען־בלאט פאר אלע יודישע אינטערעסען.

די אדרעסע פאר רוסלאנד:
Издательство „Тушія" Варшава
для „ФОЛКСБИЛДУНГЪ"
מינדליך: נאוואליפקי 7, וואהנונג 9.

די אדרעסע פאר עסטרייך־אונגארן און אנדערע לענדער:
Administration
„Jüdische Volks-Zeitung"
Krakau, Sebastyangasse 32.

אבאנאמענטס־פרייז:
עסטרייך־אונגארן: יעהרליך 10 קראנען,
האלב־יעהרליך . . . . 5 „
פיערטעל־יעהרליך . . . 2.50 „
דייטשלאנד: יעהרליך . . . 9 מארק.
אמעריקא, ענגלאנד יעהר. 8 שילינג 8 פענס.
אנדערע לענדער: יעהרליך 11 פראנק.
צוזאמען מיט דער פרעמיע „אלע ווערק פון שלום עליכם": יעהרליך 12.50 קראנען; 11.25 מארק; 11 שילינג; 14 פראנק. האלביעהרליך 7.50 קראנען; 6.75 מארק 6.60 שילינג; 8.40 פראנק; פירטעליעהרליך 3.75 קראנען; 3.40 מארק; 3.30 שילינג; 7.29 פראנק.

ענדערן די אדרעסע קאסט 20 קאפ. 40 העלער.

2 October 1903. Nr. 40—41. י"א תשרי תרס"ד.

דאס בלאט
„יודישע פאלקס־צייטונג"
פון ערשטען אקטאבער ביז סוף יאהר צוזאמען מיט
„שלום עליכם'ס אלע ווערק" 4 בענדער
קאן מען אויסשרייבען
פאר 3 רובל מיט פארטא.

סכות — זמן שמחתנו.

מע דערציילט, אז אמאל האט מען איין אקטיאר אויף דער סצענע געגעבען צו וויסען, אז זיין פרוי איז נאר וואס געשטארבען. נאר ער האט ניט געקאנט אוועקווארפען די סצענע אין מיטען דעם שפיעל און האט געמוזט מיט א צעבראכען הארץ טאנצען, זיך לוסטיג מאכען און זינגען, אזוי ווי עס וואלט גאר נישט געוועזען.

אין דער לאגע פון דעם דאזיגען אקטיאר זענען מיר יודען היינט אין אונזער נאציאנאל־יום־טוב סכות. די תורה האט אונז גע־הייסען פרייהליך זיין אין דעם יום־טוב, אין אונזערע תפלות הייסט סכות זמן שמחתנו, און מיר זאמלען זיך צונויף אין די שוהלען, אין פריוואט־הייזער, מיר זינגען, פרייען זיך, נאר איטליכער פון אונז פיהלט בשעת מעשה, אז דאס איז עפיס א געמאכטע זאך, זיך אנגעטאן א כח, בשעת איניווייניג אין הארצען איז קאלאמיטנע.

פסח הייסט ניט זמן שמחתנו, מען זינגט ניט, מען טאנצט ניט, און דאך פיהלט עס זיך אין הארצען פרייהליך, אויפגעלעגט. ווי שווער דער פסח קומט ניט אן דעם ארימען יודען, פיהלט ער אין דעם יום־טוב א נשמה יתירה, איין אינערליכע שמחה. די נאטור הייבט אן בעלעבט צו ווערען, אומעדום איז ליכטיג און פריש, אראבגע־ווארפען אויף א גאנצע וואך די דאגות — און דאס הארץ איז צופרידען. די נאציאנאלע זייט פון פסח איז נאך ליכטיגער און פרייהליכער: מיר דערמאהנען זיך, אז מיר זענען בעפרייט געווארען פון פרעה'ס יאך, פון דער שקלאפעריי אין מצרים.

שבועות הייסט אויך ניט זמן שמחתנו, פונדעסטוועגען פיהלט זיך אין איהם זעהר אנגענעהם, חאטש ניט אזוי פיעל ווי אים פסח. נאר גראד אין דעם יום־טוב פון אונזער זמן שמחתנו פיהלט זיך עפּים וואלקענס אויפ'ן הארצען. די שיינע נאטור האלט ביי דער גסיסה, די טעג זענען קליין, די ביימער פארליערען זייערע בלעטער. אין דער טיר קלאפּט דער קאלטער, טרויעריגער ווינטער מיט זיינע ספּעציאלנע הוצאות. דערצו מוזען זיך נאך א סך באלד שיידען מיט זייערע זיהן — אונ אין אזא לאנגע געה פרייה זיך אונ זיי לוסטיג!

אויך די נאציאנאלע זייט פון דעם יום־טוב איז אונז כמעט דונקעל: „אונזערע עלטערן זענען געזעסען איןביידלעך". נאר אונזערע עלטערן אליין זענען דערפון ניט גליקליך געוועזען אונ פאר אונז איז א ודאי אלט איינס, אויב אונזערע עלטערן זענען געזעסען אין ביידלעך אדער ערגעץ אנדערש.

נאר אונזער תורה איז ניט שולדיג אין דעם, וואס מיר האבען קיין שכל ניט געהאט אפּצוהיטען אונזער לאנד, אונזער זעלבסט־שטענדיגקייט, אונ מוזען דערפאר פארברענגען א פינסטער לעבען אין גלות! אין אונזער לאנד, אין ארץ ישראל, בשעת מיר האבען געלעבט אין איהר ווי א פאלק, איז סכות באמת געוועזען דער פרייהליכסטער יום־טוב.

ארץ ישראל האט ניט די האלביעהריגע אומעטיגע נאכט, וואס הייסט ביי אונז ווינטער, אונ די נאטור שטארבט דארט ניט אב אין סכות־צייט. פארקעהרט, נאך דעם ווי אין תמוז, אב אונ אלול ווערד די גאנצע נאטור מיד פון די טרוקענע היצען אונ אלעס איז אזוי ווי אויסגעדארט, ווערד זי באלד נאך סכות אבגעפרישט פון די רעגענס אונ אין טבת הייבען שוין אן פעלדער ווערען גרין אונ פיעל ביימער ווערען בעדעקט מיט זייערע שיינע בליטען. דער ווינטער אליין איז ווארעם, פריש אונ האט ניט דאס בעוויינטע פנים וואס ביי אונז, אונ דערפאר איז ניט דא קיין שום סבה, עס זאל זיך פיהלען אין סכות־צייט קאלאמיטנע. אונ אז אונזערע עלטערן זענען איבערגעקומען די היצען פונ'ם זומער, אראבגענומען פון די פעלדער זייערע תבואות, פון די ביימער זייערע פירות אונ האבען זיך אנגעגרייט זייער פרנסה אויף דעם גאנצען קומענדיגען יאהר פאראויס — האבען זיי א ודאי געהאט וואס פרייהליך צו זיין! קיין דאגות פרנסה איז ניט דא, די גרויסע היצען הערען אויף, די נאטור וועט באלד אבגעפרישט ווערען, איז טאקי זעהר אנגענעהם צו זיצען עטליכע טעג אין ביידלעך, אין סכות, אונ דערמאהנען זיך בעת דעם גלענצענדען לעבען, אז ניט אלע מאל איז אונז אזוי גוט געוועזען, אז אונזערע עלטערן אין דער מדבר האבען קיין היים ניט געהאט, געוואנדערט פון איין ארט אין דעם אנדערען אונ אומעדום געמוזט וואהנען אין פאלאטקים אונ אונז איז בעסער ווי זיי: מיר זענען היימישע בירגער, בעלי־בתים אין איין איינען לאנד, אייגענע פעלדער, אייגענע וויינגערטנער אונ אייגענע הייזער!

אונ מען איז געזעסען אויך אין אייגענע סכות, אויף די פעלדער; ניט ווי איצט אין געדונגענע דירות, וואו צעהן שכנים קלייבען זיך צונויף אין איין סכה אונ איינער האט מורא דער אנדערער זאל איהם אין טעלער ניט אריינקוקען, וואו פאר ענגשאפט דארפען די פרויען בלייבען אין שטוב אונ עסען אבגעריסענערהייט פון דער גאנצער פאמיליע, לאזען פאר זיך דאס ערגסטע, כדי דאס בעסטע אונ שענסטע זאל מען שיקען אין סכה, פון לייטענס וועגען, — נאר יעדער אין זיין אייגענער סכה, מיט ווייב אונ קינדער צוזאמען, אהן שכנים, אהן בייזע אויגען, אונ עס איז געוועזען באמת פרייהליך, פרייהליכער פון פסח אונ פון שבועות, ווען מען האט נאך ניט געהאט דאס ברויט אין שטוב אויף א גאנץ יאהר.

דעמאלט איז סכות מיט רעכט אונ אין דער ווירקליכקייט געוועזען זמן שמחתנו!

ומפני חטאינו, איבער אונזערע שרעקליכע זינד, וואס ביי אונז איז קיין פּאליטישע אחדות ניט געוועזען, וואס יעדע פארטיי האט געשטעלט איהרע מיינונגען העכער פון די פאליטישע אינטערעסען

פעליעטאן.

אונזער חברה'לע.

(א מאנאלאג.)

מיר זענען ארימע חברה־לייט, מיר וועלען זיך נישט שעמען, וואסער־טרעגער פשוט'ע, אונ אונזער חברה'לע איז ארים, אונ אונזער ספר־תורה'לע איז ארים. נישט געפוצט נישט געשמיקט, א פשוט'ע.

א גאנצע וואך זענען מיר דאך פארנומען, ארבייטס־מענשען... צרות איבערן קאפּ; אבער שבת, זעהט איהר, דארט אין דער חברה...

אונזער חברה'לע אונזער ספר־תורה.

— גאט'ס א פאלק, נישט קיין רייכס, אבער ווייי ווייט מען קאן טוט מען דאך איהם צוליב.

ר' טוביה דער צווייטער שוחט, א שיינער יוד, וואס ניין? — אונזער חזן. ר' גבריאל מלמד — אונזער רבי, צעהן גולדען א חודש, אונ יעדען שבת נאכ'ן דאווענען — מיר זענען הונגעריג — דאך שטעהען מיר, אונ מיר הערען אוים וואס דער רבי לערנט מיט אונז.

אונזער'ס א חברה־מאן, פיהלט זיך נוט אין דער חברה. אין שטאדט'ס זאכען, א חזן אויף צו נעמען, למשל, אדער א שוחט, ווערט מען דאך א נאש בראט קיין דעה נישט פרעגען. קיין עטאש צאהלט ער נישט אונ קיין דעה האט ער נישט; חאטש די שוהל קעדר זיך מיט אונז אן פונקט אזוי ווי מיט זיי; אונזערע טאטעס האבען פונקט אזוי די ציגעל געברענגט ווי זייערע טאטעס, אונ א ווייב אונ א קינד האבען מיר אויך, אונ אויף א שטיקל פרנסה דארף א נאש בראט אויך בעטען, וואס ניין? איז דאך גאט פונקט אונזערער ווי זייערער... נאר גאט שריי חי וקים, אז דו האסט קיין געלד נישט. פאר דעם האבען מיר זיך אונזער שוהלכ'ל, אונזער ספר־תורה'לע אונ אונזערען חזן.

יעדער חברה'מאן צאהלט צעהן גראשען א וואך, געלד איז דא, אונ קיין פרעמדע בעל הדעות דארפען מיר נישט.

אונ אונזער איינער איז זיך דארט פאר זיין געלד א שיינער בעל־בית. אין גאס, למשל, אונזער'ס איינער, וואס איז ער משטיינס געזאגט? שלעפּט זעק מעהל אונ ווייטער פטור, איינער רייסט דעם צווייטען אב די נאז ביי א זעקל מעהל, וואס קאן מען מאכען? פרנסה ברידער! אין דערהיים איז אודאי צרות, דער קעלער קאלט אונ ווילגאטש, די קינדער איינס וויינט ברויט, דאס צווייטע איז קראנק, אונ די יודענע, גאט איינער, די יודענע! אבער פאר דעם, אז עם

פונ'ם גאנצען פאלק, וואס מיר האבען זיך צעריסען אויף יהודה מיט אפרים. אויף צדוקים אונ פרושים, אויף חברים מיט עמי הארץ, וואס ביי אונז איז רעכט געוועזען זיך אונטער צו ווארפען די רעמער צוליב צוויי ברידער טויגעניכטען, וועלכע האבען זיך די ירושה ניט געקאנט צעטיילען, וואס מיר זענען פארזונקען געווארען אין קליינינקייטען אונ אמאל אויך פוסטע זאכען, וועלכע האבען ניט קיין שום שורש אין דער תורה אונ ניט געקוקט וואס ארום אונז טוט זיך—מיט איינעם ווארט: דערפאר וואס מיר האבען ניט געקאנט אונזערע פארטייאישע זאכען ברענגען פאר א קרבן פאר דעם גאנצען פאלק—גלינו מארצנו, זענען מיר פארטריבען געווארען פון אונזער לאנד. אונ צוזאמען מיט אונזער גאנצען נאציאנאלען לעבען האט אויך אונזער שיינער פרייהליכער יום־טוב סכות פארלארען זיין גלאנץ!

מיר האבען אבער ניט געוואלט, אז דער הייליגער נאציאנאל יום־טוב זאל האבען א פנים בלויז ווי א זכר לחרבן, אונ מיר האבען זיך מתחכם געוועזען אונ איהם געמאכט פאר א יום־טוב פון סיום התורה. מיר האבען אזוי איינגעטיילט די סדרות פון דער תורה, אז די לעצטע פון זיי זאל אויסקומען לייענען סכות־צייט, אונ מיר האבען אומיסטנע אבגעלעגט זי אויף דעם לעצטען טאג סכות, וועלכען מיר האבען א נאמען געגעבען שמחת תורה. אינ'ם גלות, וואו פון אלעמען, וואס מיר האבען אמאל געהאט, איז אונז געבליבען נאר די תורה, איז ביי אונז געוועזען א גרויסע שמחה, אז מיר האבען זי דורכגעלייענט ביז אין דער ענדע, ביז „לעיני כל ישראל”. הונדערטער יאהרען, אזוי לאנג מיר אליין האבען געלעבט נאר מיט רוחניות, האט די דאזיגע גייסטיגע שמחה געהאט א גרויסען ווערט, אונ סכות איז געבליבען זמן שמחתנו. איצט אבער אז רוחניות פארנעמט ניט קיין גרויס ארט אין אונזער לעבען, אז ניט פיעל פון אונז מחמת גרויס פארגניגען, אונ פיעל, זעהר פיעל פון אונז מחמת נויט אונ ליידען, האבען אנגעהויבען צו פיהלען די נייטיגקייט פונ'ם מאטעריעלישען לעבען, האט שוין אויך די גייסטיגע שמחה פון סיום התורה בעקומען א טרויעריג פנים. דאס לעבען האט אונז מיט געוואלד אבגעריסען פון דעם רוחניות, מען לערנט שוין ניט ווי אמאל, די בתי מדרשים זענען פוסט, ישיבות, זעהר ווייניג, א לערנער הייסט דאס אייגענע וואס א בטלן, בעלנים אויף דער תורה זענען זעלטען, אונ אויף די וואס לערנען שוין יא געהען אוועק לסוף אין צוויי קאנטראסטיגע וועגען: איינע ווארפען אוועק דאס לערנען מיט כעס אונ שנאה אונ פארקריכען אויף יענער זייט פון הרי חשך, אונ די אנדערע קארטשען זיך איין אין זייערע ענגע פיער איילען, בלייבען פארווילדעט, אונ דאס פאלק קאן פון זיי ניט האבען דעם נוצען, וואס זיינע געלעהרטע דארפען איהם געבען.

אזוי איז ביי אונז געבליבען איצט דער יום־טוב סכות דער זמן שמחתנו, אהן א נאטירליכע, מאטעריאלישע שמחה אונ אהן א גייסטיגע שמחה!

פרייהען זיך באמת, פיהלען א שמחה מיט'ן גאנצען הארצען, קאן נאר א געזונטער; א קראנקער, בעת ער איז קראנק אויף אלע גלידער, קאן זיך ניט פרייהען. קראנק איז אונזער פאלק אפילו שוין גאנץ לאנג, נאר אין דער לעצטער צייט האט ער בעזאנדערס אנגעהויבען פיהלען זיין קראנקהייט, אונ די קראנקהייט אונזערע וועט ניט אויסגעהיילט ווערען ביז מיר וועלען ניט קומען צו דעם שטאנד, אין וועלכען מיר זענען געוועזען אין אונזער ארץ־ישראל, אין אונזער היסטארישע היים. אז מיר וועלען זיך אומקעהרען אין דעם לאנד פון אונזערע עלטערן, אז מיר וועלען דארטען פיהרען א נאטירליכען, געזונטען לעבען, וועלען מיר זיך אויך קאנען פרייהען, ווי אלע געזונטע פרייהען זיך, אונ אז מיר וועלען סוף זומער, נאך דער ארבעט אין די דארטיגע היצען, זיך אויסרוהען אין אונזערע סכות אויף אונזערע פעלדער אונ דערצו נאך דערמאנען אין פריידען, אז מיר האבען געוואנדערט מעהר אלס אכטצעהנהונדערט יאהר אינ'ם גלות־מדבר אונ אומעדום געהאט נאר פלאטקעס — וועט דער יום טוב סכות ווידער ווערען איין אמת'ער זמן שמחתנו!

משה ליב ליליענבלום.

קומט שבת, א יום טוב, טוט זיך א נאש בראט די קאפאטע אן, שמירט זיך די שטיוועל מיט אייל אויס אונ האלא אין דער חברה.

פיער לאנגע טישען, דריי לייכטער אויף א טיש, איך זאל אזוי לעבען. אין מיטען חברה האסט דו דיר איין „אלמעמאר”, זאג איך דיר, א נייעם, א צאצקע, אליעזר דער סטאליער האט איהם געמאכט, 5 קארבונים קאסט ער, חלעבען. טאקי דאס א־ון קודש'ל הינקט א ביסל צו, מילא וואס קאן מען מאכען, ברודער, אז נאט ניט אונז ג־ט מען איהם... וועט מען זיך אם ירצה השם פאר'ן „אלמעמאר” אויסצאהלען, וועט מען איין ארון קודש'ל שטעלען. אבער דעם ספר תורה'לע האט מען עך חיימ'ס געקויפט, אונ א ניי העמדל אונ אויף יום־טוב האט מען די זילבערנע יד אויסגעלייזט, וואס זי איז געווען פון גרויסען אומגליק אן פארישב'ט ביי אפרים קינדער האבען. אונ דער גאסטעניגער בחור האט אונז א „מזרח'ל” אויסגעמאלט, אין בית־המקדש צו שטעלען, וואס מען קאן—מאכען מיר.

אונ די גבאים. ביי אונז זענען נישט קיין מחלוקות, חאטש ארימע „וויראבניקעס”—דאך פאריאדעק איז. אין דער חברה „תמימי דרך”—פריצים זענען אלע, ווילען זיי גבאי ווערען. מיר, מיר האבען זיך אונזער קלפי, אונ יעדען סכות, אסרו־חג אויף דער נאכט, קומט מען זיך צוזאמען אין חברה, דער רבי שרייבט אויף קוויטלעך יעדען חברה־מאנס נאמען, מעג ער זיין ווער ער א־ז, יעדענ'ס, די קוויטלעך לעגט מען אין א כאפל אריין, אין א צווייט קאפל לעגט מען ווייטער לעדיגע קוויטלעך אריין, מיט דריי איינגעשריבענע מז"ט „גבאי ראשון”, מז"ט „גבאי שני” מז"ט „גבאי שלישי”, אונ אויף וועמען דער גורל פאלט, וועמען גאט באגליקט, דער זאל זיך זיין גבאי געזונדערהייט, קיין האהן וועט נישט קרייהען!

אין דעם גבאי הערט מען, ווער עס הערט נישט—אויס חברה־מאן, אויף דער וואנט הענגט למשל א צעטעל: „מען זאל זיך נישט דערוועגען צוריהרען צום „ברעטעל”, אז דער גבאי וועט נישט הייסען”. אונ די שטעה דיר, דאס הארץ געהט דיר אויס פאר א מנחה'לע, פאר א קדושה'לע. אבער אז דער גבאי הייסט נישט—איז „פערפעל” ברודער, פערפעל! זעהט איהר, למשל, אויף סכות, דארף מען איין אתרוג'ל. יעדען ערב יום־כפור געהט דער גבאי ארום אונ נעמט צו זאמען אויף אתרוג־געלד, אונ יעדער גיט וויפיל ער קאן. אונ איהר מוזט וויסען, אז דער עיקר איז א שיינעם אתרוג, ווארום, ברודער, האסט דו א שיינעם אתרוג—איז דיר א גאנץ יאהר שיין. איז אבער נישט... דענסמאל, ברודער... אונ ווידער, גוטער ברודער, מיט וואס קענען מיר גאט דיענען? מיט א פרק משניות, וואס מיר קענען נישט? אז נישט מיט א שיינעם אתרוג.

סכות.

אוועק דער שיינער זומער; די הימלען ווערען פון טאג צו טאג שווארצער און שווערער. אין דער לופט פיהלט זיך ווי עפּיס שרעקליכעס: אט אט קומט דער ווינטער און וועט פארפרירען אלעס וואס לעבט; אט אט קומט דער ווינטער און נעמט אוועק אין גאנצען דאס שיינקייט, דאס רייכקייט, וועלכע בעלעבען און בעפרישען, פולען אן אלעס וואס אין דער נאטור מיט האפנונג, לעבען און חשק צום לעבען.

שוין אין די קולות פונ׳ם שופר, א גאנצען חודש אלול, הערט זיך ווי עפּיס א געוואלדיגער, א מורא׳דיגער געשריי פונ׳ם אבגעשטארבענעם לעבען; א טיעפער פּראטעסט־געשריי, א קול פון מלחמה צווישען לעבען און טוידט.

און צייטענווייז הערסט דו אין דעם קול דעם רעש פונ׳ם בייזען ווינטער־ווינט, גלייך ווי ער וואלט וועלען אויסרייסען אין גאנצען דאס לעבען און פארטראגען ווייט, ווייט...

און איין אימה און א פּחד פאלט דענסטמאל אן אויף דיר.

און איין אימה און א פּחד פאלט דענסטמאל אן אויף אלע יודען.

די שרעקליכע קולות פונ׳ם שופר וועקען זיי אויף, בעלעבען זייערע פארשטיינערטע הערצער, ריהרען אויף זייערע פארשלאפענע מוחות.

און דענסטמאל הייבט זיך אן א חודש פון „חשבון הנפש".

יודען הייבען אן דענסטמאל בעטראכטען זייער שווערע לאגע, אין וועלכע זיי געפינען זיך. יודען הייבען אן פיהלען דענסטמאל אין גאנצען די צרות, וואס זיי לעבען איבער א גאנץ יאהר, זיי הייבען אן דענסטמאל ערשט פיהלען די שווערינקייט פונ׳ם יודישען פעקל, וועלכען זיי האבען געטראגען א גאנץ יאהר אויף זייערע אויסגעדארטע פּלייצעס.

און א קוואל פון טרערען עפענט זיך אויף דענסטמאל אין די אויגען פון דער גאנצער יודישער אומה. דאס גאנצע יודישע פאלק וויינט. א גאנצער חודש פון בלוים וויינען און קלאגען, פון זאגען „סליחות" און „תפלות". א גאנצער חודש פון „תהלים זאגען" און „קברים רייסען".

א גאנצער חודש פון הכנות צו די „ימים נוראים": „ראש־השנה" און „יום כפור".

און דאס יודישע הארץ איז דענסטמאל געפרעסט, פול מיט שרעק און מורא פאר דעם „יום הדין". די גאנצע יודישע אומה ציטערט און פלאטערט, גלייך ווי אלע הימלען הענגען איבער איהר קאפּ און אט, אט לאזען זיי זיך אראב...

און די ימים נוראים גיהען אוועק און ס׳קומט אן דער יום־טוב סכות. נאר פרייהליכער און גרינגער ווערד דענסטמאל אויך ניט. דאס יודישע הארץ בלייבט געפרעסט ווי פריהער.

ס׳איז נישט דא נאך אזא יום־טוב ביי יודען, וועלכער זאל זיי קענען דיענען אלס סימבאל פון זייער לאגע אין גלות, ווי דער יום־טוב סכות.

אט דער יום־טוב דערמאנט זיי דעם גאנצען שרעקליכען וועג, וועלכען זיי זענען אויסגעגאנגען צייט זיי זענען פארטריבען געווארען פון זייער לאנד און וואנדערען ארום פון איין ארט אויף דעם אנדערען ווי קין, ווען ער האט געהרג׳עט זיין ברודער הבל.

ניט לאנג האבען זיי גערוהט אויף איין ארט. ס׳האבען זיך שטענדיג געפונען בעלי בתים פון יענער וועלט און האבען זיי דערמאנט, אז זיי זענען שכנים אויף דער וועלט. ס׳האבען זיך שטענדיג געפונען שלעכטע און גראבע הענט, וועלכע האבען געווארפען און ארום געיאגט דאס פארמוטשעט, אומגליקליך פאלק.

און ווען מ׳האט זיי געגעבען ערגיץ א שטיקל ארט, האט מען זיי געגעבען ניט ווי מען גיט אלע מענשען. אין א סכה האט מען זיי פארשפּארט. א סכה, וועלכע האלט ד׳ על ד׳, האט דריי ווענט,

---

און פאר וואס נישט? וואס, מען טאר נישט? אונזער געלד איז אפשר קיין געלד נישט? הא?

באלד נאך יום־כפור געהען מיר מיט אונזער רבי צו ר׳ חיים דוד דיין אויסקלויבען זיך איין אתרוג׳ל. ר׳ חיים דוד דיין איז זיך א ודאי א ערליכער יוד.—ער האנדעלט מיט אתרוגים—דאך ברודער יעדער קוקט פאר זיך, ער בעהאלט זיך די „ממתקים׳לעך" פאר די נגידים, מיר חברה „יגיע־כפּים"—אי, עס שאדט נישט, ארימע לייט, וועלען מיט אזא אתרוג אויך יוצא זיין.

און דער גבאי בעט איהם:

— ר׳ חיים דוד, מיר זענען פּראסטע יודען, מיר פארשטעהען זיך נישט אויף די זאכען, מיר געבען דיר אזוי פיעל און אזוי פיעל אינ גיב אונז איין אתרוג׳ל, א זאלכעס, ברודער לעבען, וואס מיר זאלען זיך נישט האבען מיט וואס צו שעמען.

נעהט מן הסתם, אזא חיים דוד, און גיט אונז איין אתרוג׳ל. מיר געבען א קוק — „נישט קיין סחורה", עפּיס א ביסל „גרינדליך" און „הויקערט" צו; ווייזט אונז א צווייטען „בחור"—קיין לייט נישט.

דער גבאי בעט זיך:

— ר׳ חיים דוד לעבען, קרוין, מיר וועלען דיר באצאהלען ווי פיעל די ווילסט, גיב אונז עפּיס רעכטס!

און ער ענטפערט זיך:

ניט נאר א קוק! איהר וועט מיט אזא אתרוג אויך יוצא זיין, נישט קשה, נישט קשה. דער גבאי קומט צו לויפען: קומט ברידער!

און וואס קלערט איהר? מיר געבען א קום ארײן— אלע, פון קליין ביז גרויס צו ר׳ חיים דוד, און מיר גיבען זיך אלאז זוכען! ר׳ חיים דוד, שרייט, שעלט—נאר דער קאטער הערט איהם, מיר צעווארפען די קאסטען, און מען קלויבט אויס, און מען גיט אונזערן רבי א דורך צו קוקען און וואס קלערט איהר? דעם בעסטען „העכט" האבען מיר געפּאקט, אויף מיינע נאמנות—דאס שענסטע, פארן רב האט ער געהאט בעהאלטען.

מיר האבען איהם גוט בעצאהלט, דריי רובל מזומנים, מיר דארפען דען חלילה, אז עס זאל ווער אונז געבען בחנם?

שלום אש.

וועלכע ס'איז בעדעקט פון אויבען מיט שטרוי און דערנער — איז שוין גענוג פאר יודען. מעהר דארפען זיי ניט.

און די יודען אליין האבען שוין אויך כמעט ווי געפועל'ט ביי זיך, אז זיי זענען מעהר ניט ווערט און דארפען ניט האבען דאס וואס דארפען האבען אלע אנדערע לעבעדיגע מענשען. זיי האבען זיך בעגניגט מיט זייער איינגעפאלענער און צעבראכענער סכה. און פארמאטערטע און פארחלש'טע, אהן לופט און אהן ליכט, זענען זיי געזעסען אין זייער סכה, ווייט און אבגעזונדערט פון דער נאטור און לעבען. אויף גאט'ס בריימער און שיינער וועלט האבען זיי געקוקט דורך די דורכגעלעכערטע ווענט פון זייער סכה. אויף גאט'ס ריינע און שיינע הימלען האבען זיי געקוקט ביי נאכט דורכ'ן שיטערען דאך איהרען. זיי האבען געוואוסט, אז דאס אלעס איז ניט פאר זיי...

און מיט שרעק און פחד זענען די יודען געזעסען אין זייער איינגעפאלענער סכה, מיט שרעק און פחד פאר די בייזע ווינדען, וועלכע רעש'ען אין דער לופט און אט, אט ווארפען זיי איין די צעבראכענע סכה; מיט שרעק און פחד פאר די האגעל-שטיינער, וועלכע פאלען אריין אין דער סכה דורך דעם שיטערען שטרויענעם דאך.

יא. ס'איז נישט דא נאך אזא יום-טוב, וועלכער זאל קענען אונז דיענען פאר א סימבאל פונ'ם גאנצען יודישען גלות ווי דער יום־טוב סכות. ווען מיר געבען א קוק אויף דער סכה, זעהען מיר פאר זיך דאס גאנצע לעבען פון אונזער פאלק.

נאר ניט צו גיסען טרערען, ווערען געפאלען ביי זיך, פועל'ען ביי זיך שטענדיג לעבען אזוי ביטער און געמוטשעט, דארף אונז ברענגען דאס איינקוקען זיך אין דער „יודישער סכה". ניין. דאס וואס מיר ווייסען קלאר און דייטליך דאס מזל פונ'ם יודישען פאלק; דאס וואס מיר פיהלען שטארק אין גאנצען דאס שווערקייט און ביטערקייט פון זיין לאגע; דאס וואס מיר קוקען זיך איין אין דעם אונמענשליכען לעבען זיינעם דאס אלעס דארף אין אונזערע אויגען פארמיאוס'ען אזא ארט לעבען און דארף ביי אונז ארויסרופען א שטארקען ווילען זיך צו ראנגלען פאר א בעסער לעבען.

זאל יעדער פון אונז זיך איינקוקען אין דער סכה; זאל יעדער פון אונז בעטראכטען דערנסטמאל דעם גורל פון אונזער אומגליקליך פאלק און זאל זיך דערנסטמאל בעגייסטערען מיט א גרויסען און שטארקען רצון, אז דאס יודישע פאלק זאל שוין אויפהערען ארומ־וואלגערען זיך אין צעבראכענע, איינגעפאלענע סכות.

און ווען דאס גאנצע יודישע פאלק וועט פארמיאוס'ען אין דעם סכה-לעבען און וועט שטרעבען צו איין אנדער לעבען, צו א בכבוד'יגען לעבען אויף א בכבוד'יג ארט, דערנסטמאל וועט זייער האפנונג געוויס ערפילט ווערען.

איין אידיאל פון א גאנץ פאלק ווערד ניט פארפאלען. און דערנסטמאל ווען אונזער פאלקס־אידעאל וועט אויסגעפיהרט ווערען; ווען מיר יודען וועלען אויפהערען לעבען א סכה-לעבען און מיר וועלען לעבען ביי זיך אין דערהיים — דערנסטמאל וועט ווידער האבען דער יום־טוב סכות א היסטארישע בעדייטונג פאר אונז, ווי ער האט געהאט פאר אונז דערנסטמאל ווען מיר זענען געזעסען אין ארץ־ישראל; דערנסטמאל וועט ער ניט דיענען פאר א סימבאל פון דער יודישער לאגע אינ'ם היינט, נאר פאר א זכרון פון לאנג פאר־גאנגענעם נעכטען.

דערנסטמאל וועט אונז דער יום־טוב סכות פיעל, פיעל דער־ציילען וועגען דער צייט, אין וועלכער אונזער גאנצער שטרעבונג איז געווען: ארויס פון דער סכה.

ש. צ. זעצער.

סכות אדער חג האסיף.

קיין יום טוב דערמאנט אונז ניט אזוי דעם גליקליכען, צופריע־דענעם דארפיש־לעבען ווי סכות.

סכות איז דער יום טוב פון די שותפים פון דער נאטור, דאס

די בעסטע רפואה.

א יודיש מיידל, א ביסל שוין אלט,
איז קראנק געווארען א מאל --
(נאר שא, מיינע לעזער, נאר שרייט נישט געוואלד!
ביי מ'ר איז נישט דא קיין סודות!
איך רעד דא, פערשטעהט איהר מיך, אודות
די יודישע ליטעראטור!)
געווארען ביי איהר דאס פנימ'ל שמאל
און שפיציג די נאז;
געווארען ווי פוטער די ליפעלעך ווייך,
געווארען די באקען ווי קרייד אזוי בלייך;
קיין בלוט נישט געווען קיין איינציגער טראפען,
דער אטעם א קורצער, אין הארצען א קלאפען,
און מאט די גלידער און שלעפריג נור
ביי טאג און ביי נאכט;
די אויגען פארשטארט און פונקט ווי גלאז
און האלב פארמאכט —
איהר קענט די סימנים? — בקיצור,
דאס מיידל איז, זעהט איהר, ווי איבערגעביטען;
אוי, גאט דו בעשיצער!
דאס מיידל האט, זעהט איהר, אין בלייכזוכט געליטען...

געוואלד, רופט דאקטוירים!
(נאר שא מיינע לעזער, נאר פאלט נישט קיין כורעים:
זיי זענען דאך אויך נאר א בשר־ודם!)
דא זענען געקומען צו פליהען ווי שוואלבען
מיט פלעשעלעך, פלעסטערלעך, מאשטשען און זאלבען
א גאנצע מחנה:
דער דאקטאר רב צץ, די שפרעכערקע יאכנע,
דער דאקטאר רב הץ, און דער און יענער;
וואס איינער רק קלוגער, וואס איינער — מעהר קענער,
און נעמען זיך אלע — אזא מזל און ברכה! —
צו די ערליכע מלאכה:
דער איינער מאכט בים, דער צווייטער מאכט באם,
מאכט איינער בחצוצרות, מאכט רש"י טראמפ־יטער,
ניט דער א קמיע, ניט יענער א סגולה,
איז דער נאר א יועץ, איז יענער א מאכער;
און קנייטשען דעם שטערען,

זענען די מענשען, וואס געבען אריין זייערע קרעפטען אין דער מוטער־ערד, כדי ארויסצונעמען פון איהר די אוצרות, וואס ליגען אין איהר בעהאלטען און וואס אהן זייער ארבייט וואלט זי עס קיינמאל ניט ארויסגעגעבען.

מיר קענען מעהר נישט ווי פארשטעהן, אבער ניט פיהלען די צופרידענהייט פון דעם יודישען ערד־ארבייטער אמאל סכות־צייט. ער זעהט מיט זיינע אויגען די נאטירליכע ענטוויקלונג. די ערד ווערד ביסלעכווייז בעדעקט מיט גרינס, פון די גרינס ווערען זאנגען, די זאנגען זענען פריהער פוסט און שאקלען זיך ארום פון ווינד, דערנאך ווערען זיי פולער און פולער, אט הענגען שוין אראב זייערע שווערע קעפלעך און אט קומט שוין די צייט — און די זאנגען זענען שוין פארטיג מיט אלעמען. ער שניידט זיי מיט געזאנג און טראגט זיי סנאפעס־ווייז אין שייער אריין.

וואכענלאנג טאגט און נעכטיגט דער בויער אין שייער. ער היט זיין רייכטום ווי זיין אויג אין קאפ. דאס איז ביי איהם טייערער ווי איין אנדערענ'ס גאלדענע אוצרות, ווארום דאס האט ער דאך אנגעקליבען פון זיין אייגענע הארעוואניע.

ווי אנגענעהם איז דעם אמאליגען יודישען ערד־ארבייטער געוועזען, ווען ער האט אויף דעם יום טוב סכות די תבואה אריינגענומען אין שטוב און איז זיך געזעסען מיט פארגעניגען אין דער סכה, וואס ער האט אליין אויסגעפלאכטען צום אנדענקונג פון דעם בעפרייאונג'ס־טאג, צוליב וועלכען ער האט זוכה געוועזען צו שניידען פון זיין אייגענע פעלד.

דעם אמת'ן פארגעניגען פון סכות, חאטש נישט אזוי ווי אמאל, קענען נאר פיהלען אונזערע ברידער די איצטעריגע קאלאניסטען אין ארץ־ישראל. אבער מיר, גלות־יודען, דערמאנען זיך מעהר נישט אויף דעם וואס מיר האבען גאר געהאט אמאל און האבען עס איצטער ניט און אונז ווערד טרויעריג אויפ'ן הארצען. מיר הארעווען, מיר אקערען, מיר זייען — און עס קומט א ווינט און טראגט אוועק די קערנער מיט די שטרוי צוזאמען, מיר דערלעבען ניט אריינצוטראגען די תבואה אין שטוב — ווייל מיר האבען עס ניט, מיר האבען נאר א שייער, אין וועלכען עס איז גוט ווען מען דארף נאר זיין א פאר וואכען, אבער ניט אימער און שטענדיג ליגען אונטער'ן הימעל־דאך און ניט זיין בעשיצט פון טוי און רעגען. עס איז גוט זיצען אין סכה זיבען טעג, אבער ניט א גאנץ יאהר.

און די תבואה, די פאלק'ס־רייכטימער, די פאלק'ס־אייגענטימער ווערען אויך גאנץ אפט פארניכטעט פון דעם רעגען און שטורם, וואס ווייל אפילו די ווענט פון שייער אויך פארנאנדערטראגען.

און זיצענדיג אין גלות־סכה מוזען מיר זיך דערמאנען, אז מיר דארפען האבען איין מאל פאר אלע מאל א הויז, וואוהין מיר זאלען קענען אריינפיהרען אונזערע מיט טרערען פארזייטע קארען, מיר דארפען האבען א הויז, וואס זאל אונז פארזיכערען פון רעגען און פון האגעל, וואס פארניכטען אלץ וואס איז ביי אונז היילינ און טייער.

און ביי יעדען שריט, וואס ווערד געמאכט, כדי צו געפינען פאר דעם יודישען פאלק א היים, א הויז — ווערען מיר א ביסל מוטיגער, שטארקער. מיר קלויבען צונויף פון די פארשידענע פרעמדע פעלדער אונזערע צעשפרייטע זאנגען; מיר בעהאלטען זיך אויף דערווייל אין דעם גרויסען פאלקס־שייער און היטען פעסט די גייסטליכע אוצרות, וואס איז אונז געלונגען אבצוראטעווען פון ווינט, ביז עס וועט קומען יענער גליקליכער טאג, ווען דאס יודישע פאלק וועט האבען איין אייגען הויז, וואוהין די אלע פאלק'ס־אוצרות ארייצוברענגען.

דעסטמאל וועט זיין ביי אונז א פרייהליכער סכות. מיר וועלען שטעהן אין שייער און פיהלען, אז הינטערן שייער האבען מיר א פעסט הויז. מיר וועלען אוועקשיקען מיט'ן ווינט די גאנצע שטרוי, די גאנצע שטויב, וואס אונז האט זיך נאך געשלעפט פון גלות און

און רייבען און קלערען —
אומזיסט איז, מען נעהט ווי א פערד אויף א לייטער!
אומזיסט די שוויץ־מיטלען פון די רעאליסטען —
עס פאסט ווי איין ארבעס אין וואנד;
אומזיסט אויך ברעך־מיטלען פון נאטוראליסטען —
מען ווערד נאר צו שפאט און צו שאנד;
אומזיסט הוילע שפינוועבס פון אידעאליסטען —
עס איז ווי נאר אייל אין א בראנד;
אויב „מהלך הישן", אויב היילען „מאדערן" —
אומזיסט איז איהר הערן, אומזיסט איז איהר הערן!
אומזיסט איז דער יועץ, אומזיסט איז דער מאכער:
דאס מיידל ווערד קראנקער, דאס מיידל ווערד שוואכער;
גרויס איז נאטס צארן:
דאס מיידל איז גאר שוין געפעהרליך געווארען...

דאך פלוצלינג א וואונדער!
א שעפער, א יונגער, איז אהין דארט געקומען
פון פעלד דאנעבען
(א יונג ווי א סאסנע, א יונג א געזונדער,
אהן חכמות און דריידלעך, א פראסטער איוואן);
און האט מיט זיך גאר נישט קיין מיטלען גענומען;
ער האט אויף דעם מיידל א קוק נאר געגעבען
און זאגט אהן שהיות צו אלע דאקטוירים,
גאר זיכער און דרייסט
אויף קאלעניש־לשון: „געעהרטע חמורים!
איהר ווייסט?
דא נוצט נישט אייער דרעהען און קרענטשען
און קריכען אויף גלייכע ווענט:
מאכט חתונה איהר און גיט איהר א מאן!"
— — — — — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — — — —
גיט איהר, דער ליטעראטור, א מענשען!
שרייבט רעאליסטיש,
שרייבט אידעאליסטיש,
שרייבט ווי איהר ווילט — אבי מיט טאלענט!

ד. פרישמאנן.

אונז וועט בלייבען די ריינע גוטע קערנער, וואס וועלען עקאנאמיש און גייסטליך שפייזען אונזער פארשמאכט פאלק.

און דענסטמאל וועט זיין סכות מעהר נישט זיבען טעג.

ש. ט ש.

שמחת־תורה.

(א ב י ל ד)

פון

שלום-עליכם.

וואס ביי ניכטערען אויף דער לונג
דאס ביי שכור'ען אויף דער צונג.
(א יודיש שפריכווארט).

א.

— א שטילער מענש, א גאנץ עהרליכער, טשעפעט ניט קיין פליג אויף דער וואנט — אט דאס האט מען אויף איהם געזאגט אין מאזעפעווקע און דאס איז ער געווען.

איהר קוקט ניט אויף איהם, וואס ער איז א נעביכל, גאט די נשמה שולדיג, שטילע וואסער גראבט טיעף! — אט דאס פלעגט זאגען אויף איהם דער בעל־הבית זיינער, רב לייבקע, א יוד פון א שארפע קראם, פון גרויסען קרעדיט און פון שיינע מחותנים.

— אז אך און וועה איז מיר מיט מיין שלים־מזל משטיינס־געזאגט, וואו איך האב ערגעץ א שונא רבונו של עולם! — אזוי פלעגט צו זאגען זיין ווייב קיילע־ביילע, וואס האט אמאל מיידלווייז געשפילט א ליבע מיט מאטל שפרייז, דעם מיידלשען שרייבער, פאר־זעסען א מויד און קוים חתונה געהאט פאר זרח ברוך דעם נאמן, גייזען ביי איהם דאס אנדערע ווייב, און בכדי זי זאל איהם דערגעהן די יאהר מיט זיינע קינדער פונ'ם ערשטען ווייב, האט זי איהם אלע יאהר געהאט א קינד.

— איך קאן באשטעהן זיי זאלען זיך גיאנטשען מיט מיינע קינדער — האט געזאגט קיילע־ביילע, און זרח־ברוך האט זי געהערט מיט'ן קאטער, ווארום ער איז כמעט קיין מאל ניט געווען אין דערהיים.

זרח־ברוך דער נאמן (אזוי האט מען איהם גערופען און קיין אנדער נאמען האט ער אין מאזעפעווקע ניט געהאט) איז שטענדיג אין געשעפט פון גאנץ פריה אן ביז שפעט אין דער נאכט. אפילו עסען טראגט מען איהם אין קלייט אריין, און מכות עסט ער, ווארום ווי אויף צו להכעיס לאזען זיך די קונים פונקט דעמאלט ווען זרח־ברוך האט צוגעטראגען די ערשטע לעפעל צום מויל.

זרח־ברוך האט שוין געוואוסט, אז קוים האט ער זיך געוואשען און נאך ניט אבגעזאגט דעם „שאו ידיכם", אהא עס האט זיך שוין א לאז געטאן שפע, צוויי גוים מיט להבדיל איין יודינע. די גוים געהען אריין אין קלייט אריין, פארדרייסען די קעפ ארויף און קוקען, און די יודינע, דערזעהט אז זרח־ברוך וואשט זיך עסען, ריקט זי זיך ארויס ווי א צנועה מיט א זייטל:

— עסט, עסט, רב זרח־ברוך, איך וועל צוווארטען.

נאר זרח־ברוך וועט ניט ארויסלאזען קיין קונה.

— וואס דארפט איהר? — מאכט ער צו דער יודינע און ווארגט זיך מיט דער המוציא, און בתוך כך געהט ער צו צו די צוויי גוים:

— א שא, דיאדקי, סקאזשעטע דאברהא? *)

און עס לאזט זיך אויס, אז די יודינע דארף דאס וואס ס'איז ניטא, און די צוויי גוים זענען זיך מודה, אז זיי זענען אריינגעגאנגען גלאט אזוי אנקוקען, מעהר נישט, און בכדי מע זאל זיי ניט חושד זיין, אז זיי מיינען עפיס קויפען, שטעהען זיי אביסל די קעפ פאר־ריסען ארויף און געהען פאוואלינקע אוועק. נאר זרח־ברוך האט פיינט אז קונים געהען אוועק גאר ניט געקויפט, לויפט ער זיי נאך און שלעפט זיי פאר די פאלדען:

— עי, טשולאוויטשע, פערעווערנים, יא שאס מאיע טובי קאזאטע! **)

נאר די גוים לאזען זיך ניט איבערדעדען און געהען אוועק, דער שווארץ יאהר ווייסט וואוהין, און די יודינע האט זיך דערוויל אויסגעגליטשט און אריינגעחאפט זיך אין איין אנדער קלייט.

פאר הארצווייטיג פארלירט זרח־ברוך דעם אפעטיט צום עסען און עס קומט צו געהן דער בעל־הבית רב לייבקע און פאררעכט איהם דאס מזל.

— ווער איז דא געווען? — פרעגט ער.

— ווער ס'איז געווען? — פרעגט זרח־ברוך און שלינגט גאנצע שטיקער כמעט נישט געקייעט — קונים זענען געווען.

— קונים? וואס האבען זיי געקויפט?

— געקויפט האבען זיי? צרות האבען זיי געקויפט.

— וואס זשע זאגסט דו „קונים"?

— וואס דען זאל איך זאגען?

— קונים הייסט אז מע גיט עפים צו לייזען.

— צו לייזען? איך וויל דען גיט לייזען?

— א דאנק דיר וואס דו ווילסט לייזען!

אוןביידע, אי דער בעל־הבית אי דער „מענש" בלאזען זיך אן איינס אויפ'ס אנדערע, נאר מע זאגט נישט איינס דאס אנדערע קיין קרום ווארט: דער בעל־הבית פיהלט, אז ער האט איהם אייגענטליך גאר ניט וואס צו זאגען, און דער מענש האט דרך־ארץ פאר'ן בעל־הבית, און שווייגט אב אויף אלסדינג וואס מע זאל איהם ניט זאגען.

נאר אט קומט די בעל־הבית'טע, קלינגט מיט די שליסעלעך, און מישט אויף נאך אמאל די איינגענע סדרה:

— ווער איז דא געווען?

— איך ווייס ווער ס'איז דא געווען? — זאגט דער מאן — פרעג ביי איהם.

— ווער איז דא געווען? — פרעגט זי ביים נאמן און קלינגט מיט די שליסעלעך.

דער נאמן שלינגט איין דעם לעצטען ביסען, שטעהט אויף, טרייסעלט אב די ברעקלעך פון דער בארד און קוקט אויף דער בעל־הבית'טע.

— וואס קוקסט דו אויף מיר אזוי? איך פרעג ווער איז דא געווען?

---

*) וואס וועט איהר, פעטערס, זאגען גוטס?

**) עי, מענשל, קעהר זיך איבער, איך האב דיר עפים צו זאגען.

— ווער איז דא געווען? — זאגט זרח־ברוך מיט'ן פריהריגען נוסח — קונים זענען דא געווען.

— קונים? וואס האבען זיי געקויפט?

— געקויפט האבען זיי? קדחת האבען זיי געקויפט!

— וואס זשע זאגסט דו קונים?

— ווי אזוי דען זאל איך זאגען?

— קונים הייסט אז מע גיט עפּיס צו לייזען געלד.

— לייזען געלד? איך וואלט אויך א בעלן געווען לייזען געלד גלייך מיט אייך.

— איך מיין טאקי באמת?!

די דאזיגע ווערטער: „איך מיין טאקי באמת" ווערען געזאגט מיט אזא נגון און מיט אזוי פיעל סם המות, אז זרח־ברוך קרענקט אויס דאס גאנצע עסען און איז גערן, אז עס קומט אריין א שווארץ יאהר און הייסט זיך ווייזען סחורה, חאטש אלע ווייסען, אי דער בעל־הבית, אי די בעל־הבית'טע, אי דער נאמן, אי דער קונה אליין, אז דער קונה איז ניט קיין קונה, ער וועט גאר נישט קויפען.

— איז דאס הייסט דאס דער לעצטער פּרייז ביי אייך? גוט, איך קום אם־ירצה־השם מארגען ווידער...

— אויף מארגען מיט איין איי! — זאגט זרח־ברוך אינטער דעם קונה'ס פּלייצעס, און דער בעל־הבית גיט איהם א מאוס'ען פסק, ער זאל האלטען מויל און ניט רעדען דעם קונה אינטער די פּלייצעס אזעלכע ווערטער, און די בעל־הבית'טע גיסט אונטער בוימעל אויפ'ן פייער, קלינגט צו מיט די שליסעלעך.

— וואס ארט איהם למשל, אז יענער וועט שוין מעהר אהער ניט אריינשמעקען? עס טהוט איהם דען וועה דער קאפּ, טאמער דארף מען מארגען צאהלען א וועקסעל?

זרח־ברוך שווייגט. ער טהוט נאר א קוק אויף איהר מיט איין אויג. דער קוק באדייט:

— א וועקסעל? וועמען דען טהוט וועה דער קאפּ אויפ'ן וועקסעל?

אלע דריי ווייסען גאנץ גוט, וועמען דער קאפּ טהוט וועה בשעת עס קומט א וועקסעל צאהלען, און אלע דריי שווייגען. דאס שווייגען געדויערט עטליכע מינוט. און ווער רייסט דאס איבער? טאקי זרח־ברוך. ער טהוט זיך א ווארף ווי איין אבגעבריהטער פון קראפּיווע.

— יא, כ'האב גאר פארגעסען; איך דארף א שפּרונג טהון צום גלח, טאמער וועט ער מיר געבען געלד, ער האט מיר צוגעזאגט אויף היינט געבען געלד, און אז ער וועט ניט געבען געלד, ווייס איך ניט ווי אזוי וועלען מיר איינצאהלען דאס וועקסעל...

און זרח ברוך חאפּט דאס יאמשאווע שטעקל און לאזט זיך געהן צום גלח און בעגעגענט זיך מיט דער בעל־הבית'טע ביי דער טיר און הערט ווי זי וואָרטשעט און קלינגט מיט די שליסעלעך:

— קוים דערמאנט... שטארק אין זינען... קאסט אזוי פיעל בלוט...

און אין הארצען ווייסען אלע ווער עס טראגט אויף זיך די גאנצע קראם, וועמען עס דארט דער מח פאר'ן פּדיון, ווער האט אין זינען געלד, ווער טראגט אויפ'ן קאפּ א וועקסעל — און אלע דריי זענען זיכער, אז עס דארף אזוי צו זיין, און אנדערש קאן עס גאר ניט זיין.

———

ב.

אויף וויפיעל זרח ברוך דער נאמן קומט אפּ ביי זיינע בעלי־בתים אין געשעפט, האט ער נאכדעם, אז ער קומט ביי נאכט צו זיך אהיים זיין עהרליך אויסקומעניש דריי מאל אזוי פיעל. אין שטוב איז וויסט און רויכיג, די קליינע קינדער שרייען, דער סאמאוואר וויל ניט זידען און קיילע ביילע זידט דווקא יא, קאכט ווי א קעסל, שמיצט זיך און ווארפט זיך און שעלט די קינדער זיינע אויף וואס די וועלט שטעהט.

— עסערס! א פולע שטוב מיט עסערס! ביי לייטען קינדער, דאס קרענקט, דאס פּאקט, דאס ברעכט זיך אויס א פוס; עס נעמט זיי נישט קיין קויל!

נאר קיילע ביילע זינדיגט; זי ווייסט גאנץ גוט אז זי זינדיגט, ווארום וואו ערגעץ א חולאת. א פּריטשעפּע, א מכה, א שלאק פּרעניות— איז דאס ביי זיי. און ווערד פארשלאפט א קינד, עס מעג זיין זיינס. עס מעג זיין איהרס — לעגט זי איין די וועלט, לויפט אליין צום דאקטאר, שלאפט ניט דורך די נעכט, עסט דעם מאן און טאטשעט איהם זיין לייב.

— וואס ביזט דו פאר א טאטע? א שיינער פאטער א געטרייער! דאס קינד נעביך גליהט ווי א הייסע סקאווארעדע, עס זאל איהם אנ־הויבען צו ארען! א קאלטער מלאך!

און זרח ברוך שווייגט, קעהרט נישט איבער די צונג אפילו, גלייך ווי ניט איהם מיינט מען. זרח ברוך איז גערן, אז ער קאן עפּיס איבערחאפּען, פאלט ער אין בעט אריין ווי א סנאפּ און ווערד אנ־שלאפען, ווארום גאנץ פריה, אז גאט אליין שלאפט נאך, איז ער שוין אין קלייט, „מאכט די ביכער", דאווענט אפּ אויף איין פוס, חאפּט א גלעזל ציקאריע מיט איין אייער־בייגעל און לויפט נאך א גמילות־חסד ביז איבער'ן יריד, און דער בעל הבית בלאזט זיך, און די בעל הבית'טע ווארטשעט, און דאס ווייב אין דער היים שעלט, לייענט די תוכחה, און אזוי א גאנץ יאהר, א גאנץ קיילעכיג יאהר.

איין טאג שבת — א גליק וואס איז פארהאן א שבת אויף דער וועלט! — קאן זיך זרח ברוך אויסרוהען פאר דער גאנצער וואך; נאר ערשט דעמאלט פיהלט ער ווי ער איז צעבראכען, נישטא קיין גאנצער אבר, ווי להבדיל א פערד הויבט ערשט די...אלט אן צו סאפּען און מאכען מיט די זייטען, אז מע שפּאנט דאס אויס... קומט דער הייליגער טאג שבת ווארפט אראפּ פון זיך זרח ברוך דער נאמן אלע דאגות פונ'ם קאפּ, טהוט זיך אויס פון דער יאך, פארגעסט אז ס'איז פארהאן א געשעפט מיט א בעל הבית מיט א בעל הבית'טע, מיט א בוך, מיט חובות, מיט וועקסעלעך, מיט גלחים, מיט גמילות חסדים, מיט קונים, מיט פּדיון — נישטא, נישטא אויף איהם קיין אויבער־האר, ניטא פאר איהם קיין עלטערער, וויל נישט וויסען פון קיין ווייב; ביי איהם איז איצט נאר גאט און שבת. און ער רוהט, ער שלאפט, שלאפט זיך אויס, טוט אן די שבת'דיגע קאפּאטע מיט דעם שבת'דיגען אויבערמאנטל מיט'ן שבת'דיגען קאשקעט מיט די שבת'דיגע סקריפּענדיגע שטיוועל און געהט אין שוהל אריין. איין מאל אין וואך שלאפט ער זיך אויס ווי עס געהר צו זיין, איין מאל אין וואך דאווענט

ער זיך אן ווי עס געהער צו זיין, איין מאל אין וואך עסט ער אב ווי עס געהער צו זיין, און ער רוהט, און די נשמה זיינע רוהט, און אלע איברים זיינע רוהען, און ער דאנקט און לויבט דעם וואס לעבט אייביג פאר דער מתנה, וואס ער האט געשענקט זיין ליב פאלק ישראל, פאר דעם איינציגען, הייליגען, זיסען, ליבען שבת.

נאך מעהר הייליג, זיס און ליב זענען איהם די ימים טובים. „ווער נאך האט אזא פסח ווי יודען האבען?“ — אזוי קלערט זיך זרח ברוך דער נאמן און איז זיך אליין מקנא, וואס ער איז א יוד געבארען — „ווער נאך פארמאגט אזא שיינעם גרינעם מחיה'דיגען שבועות? וואו האט איהר נאך אזא פרייליכען יום־טוב ווי סכות, הושענא רבה, שמיני עצרת, ובפרט שמחת־תורה? א ווערטעלע אויס־צורעדען שמחת־תורה! שמחת־תורה איז א יוד פריילין! שמחת־תורה טרינקען יודען משקה! שמחת־תורה זענען יודען שכור!“

אזוי קלערט זיך זרח ברוך דער נאמן און קוקט ארויס אויפ'ן פרייליכען יום־טוב ווי אויף משיח'ן, נאך מעהר ווי אויף משיח'ן.

משיח קומט ניט און דער פרייליכער יום־טוב קומט. קומט דער פרייליכער יום־טוב שמחת־תורה ווערד אויף איהם א נייע הויט. גאר ניט דער זרח ברוך וואס תמיד. תמיד א שטילער, א פארזארגטער, א פארוואגעלטער, חאפט ער זיך אויף מיט אמאל ווי פונ'ם שלאף, ווערד לעבעדיג, פריילין, פאררופט צו זיך אויף קדוש, געהט צו יענעם אויף קדוש, שלעפט אליין ארויס דעם קוגעל פונ'ם אויווען, בראנפען גיסט זיך אזוי ווי וואסער, מע נעמט זיך ביי די הענט און מע געהט א רקוד'ל אין מיטען גאס; יודען!“ ס'איז היינט שמחת־תורה אויף דער גאנצער וועלט!

היי דיי

דרי דיי דיי

ראמטעדרידיידיי!

גוים געהען פארביי, שטעלען זיך אפ, קוקען ווי יודען העפען, מאכען זיך נאריש:

— אצע הארנא, קאלי וואשע זשיד דא נאפיוויסיא!... *)

און זרח ברוך דער נאמן „גיסט ווי אויפ'ן שטיין“, טרינקט שוין פאר'ן גאנצען יאהר, טרינקט אזוי לאנג ביז ער ווערד רעכט מבוסם, פארגעסט ווי אזוי מע רופט איהם, ווערד גזלן און רייסט זיך צום בעל־הבית און צו דער בעל־הבית'טע, זיי אויס'לומר'ן ווי עס געהער צו זיין חאטש איין מאל זיי זאגען דעם גאנצען אמת וואס אויף דער לונג דאס אויף דער צונג, זיך קיהלען דאס הארץ!

— ס'עט א רוח אין איהם אין טאטען! — שרייט זרח ברוך נאמן אויפ'ן בעל־הבית און אויף דער בעל־הבית'טע און רייסט זיך צו זיי מיט הענט און פיס, נאר מע לאזט איהם ניט. קיילע ביילע מיט די עלטערע קינדער האלטען איהם צו פאר די הענט, און זרח ברוך רייסט זיך, שלאגט און הרג'עט און שרייט ווי אין א מאנהויז:

— לאזט מיך!... לאזט מיך!... ס'עט א רוח אין איהם אין טאטען!...

און קיילע ביילע האט מורא, טאמער טאקי, חס ושלום לויפט ער אוועק א הין און פאלט אן אויפ'ן בעל־הבית מיט דער בעל־הבית'טע און בלייבט נאכדעם אהן א שטעלע. בארעט זי זיך מיט איהם מיט אלע כחות, ביגדט איהם די הענט ארונטער מיט א האנטוך, לעגט איהם אריין, דעם שלים־מזל, אין בעט אריין, פארשליסט די טיר, און זרח ברוך, דער שטילער זרח ברוך, וואס טשעפעט ניט קיין פליג אויף דער וואנט, בושעוועט, ברעכט טעלער, שלאגט און הרג'עט און הערט ניט אויף צו שרייען אויף קולי קולות:

— לאזט מיך!... לאזט מיך!... ס'עט א רוח אין איהם אין טאטען!...

זרח ברוך בושעוועט און שרייט אזוי לאנג ביז ער הויבט גאר אן צו וויינען, וויינען ווי א קליין קינד. ער דערמאנט זיך אינ'ם טאטען, וואס איז ביי איהם געשטארבען פאר א יאהר עטליכע און צוואנציג — סטייטש, אזא טאטען ווי ער האט געהאט, אזא טאטען!... און ער וויינט, דער יתום, גיסט מיט טרערען, ער וויינט אזוי לאנג ביז... ער ווערד אנטשלאפען.

* * *

אויף מארגען אין דערפ־יה, אז גאט אליין שלאפט נאך, איז שוין זרח ברוך דער נאמן אין קלייט, מאכט די ביכער, דאווענט אפ אויף איין פיס, חאפט א גלעזל ציקאריע מיט איין אייערבייגל און לויפט נאך א גמילת חסד „ביז איבערן יריד“, און דער בעל־הבית בלאזט זיך, און די בעל־הבית'טע ווארטשעט, קלינגט מיט די שליסעלעך און דאס ווייב אין דערהיים שעלט, לייענט די תוכחה. און אזוי א גאנץ יאהר, א גאנץ קייליגעכיג יאהר, ביז איבער א יאהר שמחת־תורה.

ביי דער נאכט הושענא רבה...

לענענדע.

ביי דער נאכט הושענא רבה,
ווען עס שפאלטען זיך די הימלען
און עס ווינשט א מענש זיך עפיס,
מוז עס באלד מקוים ווערען.

ביי דער נאכט הושענא רבה
שטעהט א יונגער מענש, א בלאסער,
פאר דער גרויסער שוהל, דער אלטער —
און עס שפאלטען זיך די הימלען.

און ער זאגט: „דו גאט, וואס וואהנסט דארט
אין דעם הימעל און ווייסט אלדינג
וואס אין מענשענס הארצען טוט זיך —
קוק אויך מיר אריין אין הארצען!

לאנג, גאר לאנג בין איך געזעסען
אין בית-מדרש און געלערנט;
האב געלערנט דיין גרויסע תורה
ביי דעם אלטען גרויסען דין.

און עס האט געהאט דער דין
אסתר'לען, איין איינציג מיידל,
און זי האט א מאן גענומען —
גאט, דערהער יעצט מיין בקשה!

גאט, הייל אוים יעצט מיר די וואונדען,
וואס איך טראג אין קראנקען הארצען;

---

*) א דאס איז שען אז א יוד קאן שוין זיין שכור!...

גאט, דו קאנסט דאך אלדינג מאכען —
הייל מיר אוים די גרויסע וואונדען!"

אין דער פריה הושענא רבה,
ווען עס געהען יודען דאוונען,
ליגט א יונגער מענש, א בלאסער
פאר די אלטע שוהל, די גרויסע.

אין דער פריה הושענא רבה,
קומען פון דער זון די שטראלען,
און זיי פאלען אויף דעם פנים
פון דעם בלאסען, טויטען בחור.

ד. פרישמאנן.

פארשפעטיגט.

(א סכות׳דיגע ערצעהלונג).

די ביסעלע קארן, וואס אנטאש האט אראבגענומען פון זיין שטיקל פעלד, וואס ער האט פארמאגט, האט ער שוין לאנג צוזאמען מיט זיין עלטערען אכצעהניעהריגען סערגייען צעדראשען און עס צעמאהלען אין דער נאהנטער מיהל, וואס איז געגאנגען אויף צוויי וואסער־רעדער, און אויף דעם בוידעם בעהאלטען צו ווינטער אויף ברויט. נאר איין פוד קארן האט ער אין א זעקעלע אריינגעשאטען, פארבונדען עס מיט א שטריקעלע און אין שטעדטל אויף דעם מארק אוועק געפיהרט. אויפ׳ן מארק זענען יודען איינער נאך דעם אנדערען צוגעקומען אלע ווייל׳ע צום וואגען, געטאפט דאס זעקעלע און געפרעגט:

— טשאהא מאיעש נא פראדאניע? [1]

אויף וואס אנטאש פלעגט ניט אהן שטאלץ ענפערען:

— זשיטא. [2]

און די יודען האבען געדונגען און געדונגען, געוואגען און געוואגען מיט זייערע בעזמענעס. און געבאטען פרייזען פון 40 קאפ. ביז א האלבען רובל, און אנטאש פלעגט די פרייזען אויסהערען, קראצען זיך אין פאטעליצע, און בעטען פון פינף גולדען ביז ער פלעגט אראבגעהן אויף פיער גולדען. ביי פיער גולדען האט ער זיך איינגעעקשנ׳ט און עס האט ניט געהאלפען שוין מעהר קיין דינגען זיך.

— טשעטירע זלאטע! [3] האט ער גע׳טענה׳ט.

פארנאכט אבער, אז די יודישע מארק־סוחרים זענען זיך פון איהם צעגאנגען און מעהר שוין ניט צוגעגאנגען, איז ער שוין מיט זיין ביסל סחורה אראבגעפאלען, און האט שוין געזוכט א סוחר פאר א האלבען רובל.

דער איינציגער הענדלער, וואס איז אויפ׳ן מארק געבליבען, חנן דער קורצער, האט שוין דאס ביסל מזומן, וואס ער האט געהאט צוגעגרייט צום מארק, אויסגעגעבען, און ער האט דערפאר מיט א האלבען מויל געבאטען נאר דריי גולדען:

— טרי זלאטיך, קאלי חאטשעש. [4]

---

[1] וואס האסטו צו פארקויפען.

[2] קארן.

[3] פיער גולדען.

[4] דריי גולדען ווען דו ווילסט.

און אנטאש, וואס האט געדארפט דאס געלד אויף זעהר נייטיגע זאכען צו קויפען, אהן וואס ער האט אהיים ניט געקאנט פאהרען, האט מיט הארץ־וועהטיג אוועקגעגעבען פאר דריי גולדען, און דערהערענדיג, אז ער וויל שוין אוועקגעבען, האט חנן אין דער רעכטער זייט הארצען דערפיהלט א קלאפ פון פרייד, וואס איהם מאכט זיך צו קויפען א „מציאה", פון וואס ער וועט האבען א ריינעם צעהנערל רוח, אין דער לינקער זייט הארצען אבער האט איהם א קלאפ געטאן פאר הארצוועהטיג, וואס גאט ווייסט צי די מציאה וועט איהם אנקומען, וויל זיין קאפיטאל האט זיך איבער׳ן מארקס־טאג אין גאנצען אויסגעלאזט. פון דעסטוועגען האט חנן די האפנונג און דעם בטחון, מיט וואס ער האט מעהר געהאנדעלט ווי מיט ריינעם קאפיטאל, ניט פארלארען, און האט געהייסען אנטאשען פיהרען די סחורה צו זיין שפייכלערל. דארט ביי׳ן שפייכלער האט ער געמאכט שותפות מיט א רייכערען הענדלער; יענער האט בעצאהלט און אנטאש האט בעקומען דריי זילבערנע גולדען. ער האט זיי בעקוקט פון אלע זייטען, געפרעגט עטליכע מאל: צי „פאלשיווע?" און אז די צוויי שותפים האבען איהם בערוהיגט, אז עס איז אמת׳ע גוטע געלד, האט ער זיי אריינגעריקט טיף אין בוזעם, און זיך געלאזען מיט׳ן וועגעלע צו א קרעטשמע אין מארק. דארט האט ער צוגעבונדען דאס פערד צום סלופ פון גאניג און איז אוועק קויפען נייטיגע זאכען.

ער האט געקויפט צוויי טעפ זאלץ, וואס די אנטאשיכע האט איהם אנגעזאגט למע״ה צו ברענגען, דריי פעקלעך צו אכט גראשען מאחארקע, א פאר פונט זייף צו זעקס קאפיקעס, א קרענצל בייגעלעך, א גאסטינעץ פאר די קליינע קינדער, און פאר דאס איבעריגע איז ער אין קרעטשמע אריין און געמאכט א כוסה, מיט וועלכער ער האט זיך גאר דערקוויקט און האט פרייליך אנגעהויבען שמועסען מיט די איבעריגע פויערען.

— פוד זשיטא פראדאל! [5] האט ער — כטוב לבו ביין — איינעם פון די פויערען דערציילט. אשוקאלי זשידי: טרי זלאטיך דאלי... מאלא. [6]

דער אנדערער פויער, וועלכער איז געוועז רייכער פאר אנטאשען, האט אויף איהם א פאראכטליכען בליק געווארפען און מיט גדלות געענפערט:

— טשטא, פוד זשיטא! יא דיעסיאט פראדאל... פאנימאיעש? דיעסיאט. [7]

אנטאש האט מיט קנאה א קוק געטאן אויפ׳ן פויער, געוואלט עפיס ענפערען, נאר זיין שוואך קעפל איז שוין געוועז אביסל בערוישט, האט ער נאר א קרום געטאן מיט די ליפען, ארוים פון קרעטשמע האלב פריילך, האלב אומעטיג, זיך געזעצט אויף זיין קליינער דראבינע, און זיך געלאזט פאהרען אהיים אין דארף אריין, וואס האט זיך געפונען פינף ווערסט פון שטעדטל.

עס איז פארגאנגען א חדש. דער אסיען האט זיך אונטערגעריקט, די טעג זענען קלענער געווארען און די נעכט גרעסער און אין אנטאש

---

[5] א פוד קארן פארקויפט.

[6] אבגענארט—דער יוד ׳ דריי גולדען געגעבען... ווייניג

[7] וואס א פוד קארן? איך האב צעהן פארקויפט? פערשטעהסט? — צעהן!...

קליין שטיבעלע האט מען שוין בעדארפט ביי נאכט א לעמפעלע ברענען. די לעהמענע פלעשל, וואס אנטאש האט ביי א טעפער פאר אכט גראשען מיט דריי יאהר צוריק געקויפט, איז א טרוקענע גע־שטאנען און עס איז ניט געווען פאר וואס נאפט צו קויפען. אויסער דעם איז שוין דאס זאלץ באלד אויסגעגאנגען, פון די זייף, וואס ער האט געקויפט, איז נאר א שטיקעלע געבליבען, די מאחארקע איז נאר געבליבען אויף א פאר טעג, און אנטאש האט זיך געקראצט אין פא־טעליצע, געשפייט און אלץ געוואָרטשעט:

— סאלי ניעמא, מידלא ניעמא, מאחארקע ניעמא, ניטשאהע ניעמא. קעפסקי אינטערעסע. [8]

פארדינען האט אנטאש ניט געהאט וואו. דער איינציגער יוד, וואס האט אין דארף געוואהנט, איז אליין זעהר ארים געווען, און אנטאש האט געהאט נאר איין האפנונג: פאר סכות אן צו האקען א פולען וואגען סכך און פיהרען עס אין שטעדטל און פארקויפען עס פאר א פאר פערציגער. אלע יאהר טוט ער אזוי, זינט ער האט דאס פערדל זיינס, פאר וועלכען ער האט אבגעצאהלט אויפ'ן יריד זעקס רובל.

— קאלי או וואס בודזיע קוטשקי? [9] האט ער גלייך נאך ראש השנה אלע טאג אנגעהויבען פרעגען דעם יודען, וואס האט געוואהנט אין דארף.

— יעטשע מנאהא! [10] פלעגט איהם דער יוד ענפערן.

— אליע קאלי! [11] פלעגט אנטאש רוהען ניט לאזען.

דער יוד, וועלכער האט ניט געפיהלט אנטאש'ס נויט, האט איהם איינמאל א זאג געטאן, ניט פיעל טראכטענדיג.

— יעטשע טידזיען. [12]

אין אמת'ן איז מעהר ניט געווען ווי פינף טעג נאך צו סכות, און אנטאש האט אויסגערעכענט, אז צוויי טעג פאר „קוטשקי" איז די רעכטע צייט צו פיהרען די סכך אין שטעדטל: דאס איז געווען אקוראט דער ערשטער טאג יום טוב...

ער איז דעם טאג פריה אויפגעשטאנען, איבערגעביסען א שטיק גראב, שווארץ ברויט, וואס ער האט געטונקט אין אליין צעשטויסענע זאלץ, פארטרונקען מיט א קווארט קאלט וואסער, האט איינגעשפאנט דאס האלב הונגעריג, האלב פארשלאפען פערדל, גענומען די האק און זיך געלאזען אין נאהנטען וועלדל.

ער האט זיך גענומען האקען די שטעכעדיגע צווייגען איינע נאך דער אנדערער. געקליבען האט ער אלץ געדיכטערע און לענגערע; בעסערע סחורה פארקויפט זיך גיכער! האט ער דערביי געטראכט. דער וואגען איז אלץ געוואקסען און געוואקסען, ער האט גערעכענט לכל הפחות לייזען פאר זיין סחורה א גולדען דריי, און איהם האט זיך אלץ געדאכט. אז עס איז נאך ווייניג און ער האט אלץ געהאקט און גע־לעגט די צווייגען.

ענדליך איז דער וואגען פול געווארען, אנטאש האט איהם בעטראכט פון אלע זייטען און איז צופרידען געבליבען.

— דאוואלנא בודזיע! [13] האט ער פאר זיך הויך ארויסגעברומט און גענומען דאס פערד פאר'ן צוים.

אז ער איז אבער אבגעפאהרען א פאר טריט, האט ער זיך אבגעשטעלט און ווידער א קוק געטאן אויף דעם וואגען.

— א מאזשע מאלא בודזיע? [14] האט ער זיך פלוצים דערשראקען, האט אויסגעהאקט נאך פינף צווייגען, און האט זיך גענומען פאהרען שוין אויף זיכער.

ער איז געפאהרען לאנגזאם, טריט ביי טריט, און לאנגזאם, טריט ביי טריט זענען אויך אזוי אין קאפ זיינע געדאנקען געגאנגען, ווי זיי וואלטען ניט וועלען גיהן גיכער פאר דאס פערדל. אנטאש האט גערעכענט וויפיעל זאלץ וועט ער קענען קויפען און וויפיעל זייף און וויפיעל „גאזע", און וויפיעל מאחארקע, פאר דעם געלד, וואס ער וועט אפלייזען אין שטעדטל ביי די יודען. ענדליך האט איהם דער חשבון פארמאטערט און ער האט בעשלאסען, אז ער וועט האבען די צוויי גולדען אין האנט וועט איהם גרינגער זיין צו בערע־כענען ווי אזוי אלץ איינצוקויפען, און נאך דעם בעשלוס איז פון איהם ווי א משא אראב.

אז ער איז מיט זיין וואגען אריינגעפאהרען אין אנהייב שטעדטל און האט דערזעהן די סכות שוין בעדעקט מיט סכך, האט זיך איהם אבגעריסען אינווייניג און איהם האט זיך געדאכט, אז די סכות און די הייזער אלע דרעהען זיך און שפרינגען. ער האט זיך אבער גע-שטארקט און געטרייסט, אז אלע יאהר איז אזוי: א סך „זשידקעס" דעקען צו פריהער און א סך שפעטער. דערפאר איז שפעטער טייערער.

— דראזשיי וואזמו! [15] האט ער בעשלאסען און אנגסטען האבען איהם בעשלאגען.

ער איז געפאהרען ווייטער. אויף א גאניג זענען געשטאנען צוויי ווייבער איינע א יונגערע און איינע אן עלטערע, האבען געטייט מיט די פינגער און האבען געקייכט פאר געלעכטער:

— טשאהא ווי סמעיעטעס? [16] האט אנטאש מיט כעס געפרעגט.

— בא טי טאק ראנא אוזש סכך וועזיעש. [17] האבען זיי איהם לאכענדיג געענפערט.

— יאק טא ראנא? [18] האט אנטאש דאס לאכען ניט פאר־שטאנען.

— ראנא... ראנא... האבען די פרויען געלאכט.

— טפו — האט אנטאש מיט צארן אויסגעשפייט און זיך געלאזט ווייטער טראכטענדיג:

— יאק טא... בערקע האט אליין געזאגט — זא טידזיען. איך האב דאך אזוי גוט געחשבונ'ט: נאך צוויי טעג.

א קאלטער שווייס האט איהם בעגאסען, דערמאנענדיג זיך, אז

[8] זאלץ ניטא, זייף ניטא, טאבאק ניטא, גאר נישט ניטא, א שלעכטע געשעפט.

[9] ווען וועט ביי אייך זיין סכות?

[10] נאך א סך.

[11] אבער ווען?

[12] נאך א וואך.

[13] גענוג וועט זיין.

[14] אפשר וועט ווייניג זיין.

[15] טייערער וועל איך נעמען.

[16] וואס לאכט איהר?

[17] ווייל די פיהרסט שוין אזוי פריה סכך.

[18] וואס הייסט פריה?

ער האט פון יענער צייט אן, זינט בערקע האט איהם געזאגט, אפשר ניט גוט געצייהלט. ער האט פארשפעטיגט! געווים, געווים! אלע סכות זענען שוין בעדעקט מיט סכך... ער וועט בלייבען אהן זאלץ, אהן מאחארקע, אהן זייף, אהן „גאזע"...

טרויעריג האט ער געפיהרט דאס פערדל, וועלכעס האט קענטיג געשפירט דאס גרויסע אומגליק, וואס דא שטעהט פאר זיין בעל־הבית, אונ האט זיך קוים געשלעפט אראבגעלאזען דעם מידען קאפ זיינעם.

דערוויל זענען די בעלי־בתים שוין געגומען געהן ביסלעכווייז פון שוהל, אויסגעפוצט יום־טוב'דיג מיט די טליתים אונ די מחזורים אין די הענט.

דערזעהענדיג לכתחילה דעם פויער מיט'ן וואגען סכך, האבען זיי ניט פארשטאנען, וואס דאס איז אזוינס, אונ האבען ערשטוינט געקוקט איינער אויפ'ן אנדערען. נאך זייער קוקען האט זיך געדאכט, אז זיי האבען זיך דערשראקען: אפשר האבען זיי א טעות געהאט אונ פריהער סכות געמאכט?...

— טשאהא טי וועזיעש? [19]) — האט איהם איינער א פרעג געטאן.

— יאק טשאהא? — האט אנטאש תמ'עוואטע אויסגעשטעלט די אויגען — סכך וועדו נא „קוטשקי". קופיטע האלובטשיקי! קופיטע! [20]) — האט ער זיך גענומען בעטען מיט א וויינענדיג קול.

די יודען האבען זיך פארנאנדער געלאכט.

— וואס דארף מען איצטער סכך? דוריען דו! עס איז דאך שוין יום־טוב האט איהם איינער געטרייסט.

נאר אנטאש איז פון גרויס אומגליק ווי צעטומעלט געווארען אונ האט געשריגען, קראצענדיג זיך אין פאטעליצע אונ האלב וויינענדיג:

— קופיטע, קופיטע! סאל טרעבע, מידלא טרעבע, גאזא טרעבע [21]).

דער עולם יודען, וועלכער האט אנפאנגס געלאכט פון דער גאנצער סצענע, איז געריהרט געווארען. זיי האבען א קוק געטאן אויפ'ן ארימען, דארען פויערל, דערזעהן זיין פארצווייפעלטען פנים אונ א געפיהל פון מיטלייד האט זיך אין זייערע הערצער דערוועקט.

— איין ארימער גוי, א ביטערער רחמנות! האט איינער ארויסגעזאגט, פארקרימענדיג מיט וועהטיג דאס פנים.

— ער האט געהאפט נעביך גאנצע גליקען מאכען פון די סכך, מיט אמאל — נא דיר! האט א צווייטער געזאגט.

— עס וואלט געווען א יושר אבקויפען ביי איהם די סכך, האט נאך איינער פארגעלעגט — עס איז א חלול־השם.

— אים יום־טוב, ווי אזוי? האט א צווייטער אבגעשלאגען די פארלעגונג.

— עס איז אויף האלץ ווערט דאס געלד! האט איינער געשאצט, בעטראכטענדיג דעם פולען וואגען מיט דעם סכך.

[19]) וואס פיהרסט דו?

[20]) וואס הייסט וואס? סכך פיהר איך אויף סכות—קויפט מיינע ליבע, קויפט.

[21]) קויפט, קויפט, זאלץ דארף איך, זייף דארף איך, נאפט דארף איך.

— ווערט היינט, ווערט מארגען! אז ס'איז יום־טוב...

— סאל ניעמא, גאזא ניעמא... מידלא ניעמא... האט דער פויער געזונגען זיין לידעלע, ניט פארשטעהענדיג וואס די יודען רעדען אויף זייער לשון, נאר פיהלענדיג. אז מען טראכט וועגען איהם עפים גוטס.

— שא! ער דארף גאר קיין געלט ניט, ער דארף סחורה. סחורה אהן געלד מעג מען געבען אים יום־טוב אויך! האט איינער געבארען גאו א נייע אידעע.

דער עולם איז לעבעדיג געווארען. עס האט זיך געפונען צווישען רעדל יודען א קרעמער, וואס האט געהאט דערביי א קראם.

— גיב איהם חיים א פאר טעפלעך זאלץ מיט נאך דארטען, וואס ער דארף. גיב איהם אויף א פאר גולדען. א רחמנות! מיר וועלען אלע ליידען דעם היזק...

— נו, נו, מהיכא תיתי! — האט זיך ר' חיים אנגעחאפט — איין ארימער גוי.

— א מצוה, א מצוה! ווי איך בין א יוד! האט יעדערער פון עולם געווארעמט.

חיים האט גערופען דעם גוי, נאך וועלכען דאס גאנצע רעדל איז נאכגעגאנגען, האט געעפענט די קראם אונ האט איהם געגעבען: צוויי טעפ זאלץ, א שטיק זייף, א פלעשל נאפט אונ צוויי פעקלעך מאחארקע.

דער פויער האט ניט געוואוסט וואס צו טון פאר שמחה, צי לאכען, צי וויינען, ער איז נאר אין שטאנד געווען צו מורמלען:

— דזינקויע, דזינקויע [22]).

— נא טעביע יעשטשע חלה! [23]) האט איהם פלוצים, אז ער האט שוין די סחורה איינגעפאקט, עמיצער אונטערגעטראגען — דו וועסט ברענגען אהיים.

— נא טעביע יעשטשע! האט איהם נאך איינער דערלאנגט נאך א שטיק.

— נא יעשטשע!

— יעשטשע!

— יעשטשע!..

אונ מען האט אנטאשען גענומען טראגען פון אלע זייטען חלה. ער איז א צעטומעלטער געווארען אונ האט קוים געקאנט אויסרעדען: „דזינקויע".

דער עולם איז געווען צופרידען אונ יענקל לייבעס, א פרייהליכער יוד, וואס האט געמאכט יום־טוב פון דער פולער האנט אונ אראבגעבראכט א חתן צו גאסט, האט איהם ארויסגעטראגען א גלעזל בראנפען:

— נא פיי! אי פאיעזשאי ז'באגאם דאמאי! [24])

אנטאש האט אין דער גיך אריינגעגאסען דאס גלעזל בראנפען אין מויל, פארביסען מיט א שטיקל חלה אונ האט פרייהליך אויסגעשריגען:

[22]) א דאנק, א דאנק.

[23]) נא דיר נאך חלה.

[24]) נא טרינק אונ פאהר געזונטערהייט א היים.

— ניקאלי ניע זאבידו! [25]

— ניט קיין שלעכטער ערל! האט איינער פון דעם רעדל א זאג געטאן.

— וואס האסטו געוואלט, ער זאל דיך איצטער שלאגען?..' האט איינער א שמייכעל געטאן...

דער עולם איז ביים ווארט „שלאגען" אומעטיג געווארען, און מען האט זיך גענומען ביסלעכווייז פארנאנדערגעהן.

אברהם רייזען.

א טרויעריגער שמחת־תורה.

(א בילד)

פון שלום אש

אלע חברה־לייט פון דער חברה „פועלי צדק" (ארימע בעלי־מלאכות) האבען זיך שמחת־תורה, אין דער חברה־שוהל צוזאמענגעקליבען. פון דעם געלד, וואס יעדער חברה־מאן האט ערב יום־טוב בעצאהלט דעם גבאי, וואס איז ארומגעגאנגען קלויבען, האט מען געקויפט איין אכטעל ביער, עפעל, נים.

ביער האבען די חברה־לייט געטרונקען, די נים האט יעדער די קינדער, וואס ער האט מיט זיך מיטגענומען, צעטיילט און די עפעל האט יעדער בעל־בית אין דער קעשענע פאר די ווייבער בעהאלטען.

די לאנגע חברה־טישען, וואס זענען א גאנץ יאהר פארשטעלט נאר מיט בלעטלעך „שמות", סדורים, מחזורים, האבען עפים וואכענדיג אויסגעזעהן ווען די האלבע גלעזער ביער האבען פון זיי אראפגעפונקעלט. און דארט, דאס ארון קודש, וואס איז אין א ווינקעלע געשטאנען, בעדעקט מיט דעם ווייסען יום־טוב'דיגען פרוכת, האט, דאכט זיך, אהער געווינקען, מוחל, מוחל אויף מיין כבוד; זאלען זיך יודען איין מאל אין יאהר פרייהען.

דער עולם האט דאס ביער אויסגעטרונקען. עס האט שוין אנגעהויבען אביסל ווי עפים פרייהליך צו זיין. מרדכי קירשנער, א שווארצער יוד, האט געגעבען א קלאפ אין ריקען, דעם אלטען חזקאל, דעם טאג־בעל־תפלה: זינג ברודער. דער אלטער חזקאל האט זיך עפים אבגעשאקעלט, צעהיסט זיך. און מרדכי איז אליין ארויס מיט'ן קול: לחיים ברודער, פלוצים האט ער זיך עפים ארומגעקוקט, דער עולם זיצט איינגעהויקערט, פארקלערט עפים, ער נאר אליין איז לעבעדיג — האט ער זיך, ווי עפים פארשעמט, און האט אויך שטיל געשוויגען.

אין די שויבען פון דער חברה האט געקלאפט א קיהלער אסיען־ווינט, דורך דעם פענסטער האט אריינגעשיינט דער ווייטער בעוואלקענטער הימעל, און פון ערגעץ א הויכען קוימען, איז א געדיכטער רויך ארויס, און האט זיך אין דער לופט געלעגט. דאס האט געהאט איין אויסזעהן פון א ווינטערדיגען וואכענדיגען דאנערשטאג... און די חברה־לייט, וואס זענען ארום דעם טיש געזעסען, האט עס עפים ביי זיי אויסגעזעהן ווי זיי באלעמוטשען די צייט אומזיסט...

---

[25] איך וויל קיינמאל ניט פארגעסען.

לעבעדיג עולם, לחיים, שישו ושמחו בשמחת תורה, האט דער גבאי, אונטערגעטריבען דעם עולם, ארומטראגענדיג גלעזער ביער.

אין שטיבל האט א גרויע טונקעלהייט דעם ארון קודש פארשטעלט, און דער עולם האט זיך פון די ערטער נישט גערירט.

— לחיים ברידער האט איינער געשריגען.

— לחיים, לעבעדיג, האט דער גבאי געענטפערט,

— גאט זאל געבען א גוטע פרנסה, האט ווער געווינשעוועט.

— פרנסה, אוי ברידער, פרנסה האבען אפאר געקרעכצט.

דער גבאי זעהענדיג, אז דער עולם ווערד עפים אביסל אויפגערוימט האט ווידער ביער דערלאנגט.

— אט אזוי עולם, לעבעדיג, לעבעדיג.

— און גאט זאל געבען א גוט געזונט, אז איין יוד זאל נישט דארפען צום צווייטען אנקומען, האט איין אלטער יוד געקרעכצט, וואס זיצט ביים לעצטען טיש.

און מרדכי קירשנער, זעהענדיג, אז דער עולם ווערד אביסל אויפגעמונטערט, האט ער זיך דערהויבען פון ארט און געגעבען א קלאפ אין טיש.

— רבותי, גיט ער א געשריי, לאז מען פארגעסען פון פרנסה, פון געשעפטען... היינט איז שמחת־תורה, היינט דארף מען פרייהליך זיין.

— א ודאי, א ודאי, דארף מען פרייהליך זיין, האבען איניגע פון עולם מסכים געווען.

— בערל, האט ער געגעבען א געשריי צום גבאי, — וואס שלאפסט דו, ביער גיב אהער!

און מרדכי קירשנער האט דאס פעסל גענומען אין דער ארבייט, און בעשטעלט דעם טיש מיט די גלעזער.

— אייל דיך נישט אזוי, מרדכי, לאז איבער אויף שפעטער, האט ווער געמאכט א בעמערקונג.

— נישט־קשה, ברידער, האט מרדכי געשריגען, אז יודען ווילען פרייהליך זיין קאן מען ביי וואסער אויך פרייהליך זיין.

— מיינסט טאקי, איך דארף ביער, האט חזקאל בעל־תפלה געזאגט...— אויף טויזענט שאק כפרות, דער עקר דער פלאם... אז יודען קומען זיך צוזאמען דאס איז שוין גענוג...

דער עולם האט ביער געטרונקען ווי ווילענדיג אין עפים פארגעסען... דער גבאי האט זיך ביים עק טיש געשטעלט און אנגעהויבען: שישו ושמחו בשמחת תורה.

— שישו ושמחו בשמחת תורה, האט דער עולם אבגעענטפערט.

— אט אזוי, העכער, וואס שלאפט איהר, העכער, לעבעדיג..

האט מרדכי אונטער געטריבען.

— לחיים ברידער!

לחיים!

— גוט יום־טוב.

— א גוטע פרנסה!

— ווייטער פרנסה, פארגעסט... שרייט מרדכי קירשנער.

דער גבאי מיט מרדכי'ן האבען דאס רעדל געפיהרט, דער עולם איז לעבעדיג געווארען, אויפגערוימט, מען האט געלאזט די

גלעזער שטעהן, מען האט זיך אנגענומען איינער ביים צווייטענס האנט און געזונגען, און געשריגען:

— גוט יום־טוב, לחיים ברידער.

— היינט איז שמחת תורה, היינט מוז מען לוסטיג און פרייהליך זיין, האט מרדכי קירשנער געשריגען און אויסגעטאן זיך די קאפאטע, זי פארדרעהט אויף דער צווייטע זייט און צוריק זי אנגעטאן. פארדרעהט דאס היטל, וואס ער האט אויפ'ן קאפּ — דער עולם האט איהם אין מיטען געחאפּט, איהם אויפגעהויבען אין דערהייך און געשריגען:

— לחיים ר' מרדכי, גוט יום־טוב!

דער עולם האט געטאנצט.

— זינגען ר' מרדכי, איהר מוזט אונז עפּיס זינגען, האט דער עולם געשריגען.

און מרדכי האט זיך געגעבען א שטעל אנידער, צוגענומען די האנט צו דער באק און אנגעהויבען.

מרדכי האט געזונגען פרייהליך "שישו ושמחו בשמחת תורה", לעבעדיג. באלד, קיינער ווייסט נישט ווי אזוי, איז ער עפּיס פּלוצלינג אראב מיט'ן קול און באלד — ער נעמט שוין א יום־כפור־נגון: אוי אוי אוי, יוי־יוי־יוי, און א יוד האלט איהם אונטער: אוי אוי, יוי־יוי־יוי. דערנאך איז דער גאנצער עולם אריין מיט דעם קול: אוי אוי אוי, יוי־יוי־יוי. און עס איז טרויעריג פרייהליך געווארען.

א יוד ווארפט א בליק אין פענסטער. די שויבען זענען פאר־לאפען און דאס הארץ האט איהם עפּיס וואס געדריקט און איז זיך גלאט אזוי טרויריג געווארען. האט ער אונטערגעהאלפען:

"אוי אוי־א און דער "בחור" (דער ווינטער) איז דא".

און א צווייטער יוד אין א צווייט ווינקעל, פארשטעלענדיג זיך דאס פנים מיט ביידע הענט:

"דער פעלץ איז אויסגעקראכען".

און פון ערגעץ וואו א דריטער יוד מיט א טעמפּיג וויינענדיג קול:

"און דער אויווען איז צובראכען".

און דער רעשט עולם מיט'ן קול:

אוי אוי, יוי, יוי: "און קיין געלד איז נישט דא..."

אין דרויסען האבען זיך שוין די הימלען מיט'ן אויר אויסגע־מישט און זיי זענען אין איינעם טונקעל־גרוי געווארען. און א טונקעל גרויער פלעק האט איבער דעם שטיבל זיך געצויגען.

און מרדכי קירשנער שטעהט אליין אין מיטען שטוב און זינגט, הויך אויפ'ן קול:

— לעבעדיג, ברידער, לעבעדיג, לעבעדיג, אוי אוי אוי, יוי־יוי־יוי.

— ברודער, ווי איז דיר עפּיס אנגעקומען די צווייטע טעג? פרעגט איין יוד דעם צווייטען.

— די לייכטערס פארזעצט, און דו חזקאל?

— מיין פּלונית'טעס קאפּטען. מיין קאפּאטע קאן איך נישט, מען מוז דאך דאווענען גיהן, יום־טוב. זי, וועט זי נישט גיהן שפּאצירען.

— — — — — — — — — — —

— געפּעדערט זיך דער "בחור", מורא געהאט ער וועט פאר־שפּעטיגען — זיפצט א צווייטער יוד.

זיבען חדשים, איין "עיבור".

— א צולעגעניש.

מרדכי קירשנער קוקט זיך אום, אלע זיצען ארום ביי דעם טיש, שווייגען, די קעפּ אראבגעלאזט, זארגען...

ער אליין, עפּיס אין א פארדרעהטע קאפּאטע שטעהט אין מיטען שטוב און מאכט זיך צום נאר — וואס א קינד בין איך?

און בעהאלטענערהייט האט ער דאס היטל פון קאפּ אראב־גענומען, צוריק זיך איהם פארדרעהט אויף דער רעכטער זייט, אין א ווינקעלע זיך געשטעלט און די קאפּאטע פארדרעהט.

אין דרויסען איז שוין פינסטער געווען, האט קיינער נישט געזעהן.

צעקריגט.

א גאנצען יאהר חזר'ט זיך ביילע אברהם חיים'ס, אז צום משך ציהט זי זיך שוין ארויס פון זאנוול דעם שוחט'ס איידעם; און שרה זאנוול'ס ווייב נעמט אויף זיך בנדר, אז מעהר פארדינגט זי שוין נים דער קבצנ'טע, דער א זוינער און א זעלכער, דאס פליגעל איהרס.

עס איז שוין אפשר באמת צייט: זעקס יאהר צו האלטען זיך ביי איין קאמערניק! אין זעקס יאהר איז שוין צייט געוועזען צו קריגען זיך און אויסצורעכענען זיך איינער דעם צווייטען אלערליי בזיונות און איבערצוחזר'ען זיי אזוי פיעל מאל, אז ס'זאל שוין פשוט נמאס ווערען! אין זעקס יאהר זענען די ביידע פאמיליען קיין בייז אויג פאר־מעהרט געווארען: קליינע וואקסען אונטער, נייע קומען צו און עס איז זיי שוין ביידע ענג, דער אין פליגעל, יענער אין דער איינגער שטוב און "אויף איין הויף".

פאלט אבער צום גליק אדער צום אומגליק משך־דירות נאר אנהייב זומער אדער אנהייב ווינטער. אנהייב זומער ווערד די וועלט אויסגעליזט, אפען; ערטער ווערען ווי געצויגען; עס איז קיינעם נים ענג. פאר נויט איז אין דרויסען צו שלאפען א חיות.

צום משך וואס א קעגען ווינטער פאלט דאך פריהער סכות, און סכות נעמט ביי די צוויי פאמיליען איבער אלע קריג און רגז'ן:

מוצאי יום־כפור שטרעקט זאנוול ארויין דעם קאפּ צו אברהם חיימ'ען דורכ'ן אפענעם פענסטערל: "א גוטע וואך, א גוט יאהר זאלען מיר זיך האבען אויסגעבעטען!"

"אמן גם אתם, טאטע זיסער, ענטפערען ביילע מיט אברהם חיימ'ן אין איין קול: א גוט יאהר אויף אייך און כלל ישראל!".

—"א נו, דערלאנגט נאר אייער אייזערנע לאפּאטע!"

און מיט דער לאפּאטע געהט אברהם חיים בעסער פון זאנוול'ן; זאנוול שטעקט נאר איין מאל איין די לאפּאטע לשם מצוה; אברהם חיים מאכט די פיער גרובער, זאנוול פלאנירט, אברהם חיים שטעלט ארויין די סטאלבעס.

קיין סך ברעטער דארף זאנוול נים האבען: א פּאר ברעטער קלאפּט מען אב פון די פליים פון ביידע זייטען; ווילען זיך די שכנים קריגען דערפאר, גיט מען זיי רשות: זיי מעגען זיך אויך נעמען פון זייערע סכות וועגען. אז נים, האבען שכנים א חשבון: "אראב גענומען א פּאר ברעטער, וועט שוין זיין גרינג אריבער צו שפּאנען! וואס זשע

טויג אַ בּעזונדערע סוּכּה?! בּיי יעדען געפינט זיך עס אַזוי אַ לאַפּאַטע מיט אַלע מכשירים?!"

איז דאָ פיער סטאָלבּעס מיט פיער בּרעטער, הייבּט מען אָן אַרויס טראָגען: אַ פּיסל פון אַ צעבּראָכען בּעטל, אַ דעק פון אַ קאַנאַ־פּע. אַ קאָטשערע, אַ לאָקשען בּרעט, שטריקלעך, זאָקען־בּענדלעך, פאַרזשאַווערטע צוועקלעך. זאַנוול מעסט מיט'ן טפח. וויפיעל מע מעג אַבּריקען איין בּרעט פון דעם צווייטען אַזוי, אַז ס'זאָל ניט הייסען איין אָפענע זייט, נאָר ס'זאָל האָבּען דעם דין פון אַ וואַנט מיט לעבער...

דריי ווענט וואַקסען פלוצלינג אויס; פון דער פיערטער מאַכט מען אַ בּרייטען צורת הפּתח. פון דרויסען האָט עס אפילו זעהר ניט קיין שיינעם אויסזעהן, נאָר אַ סוּכּה איז דער עיקר פון אינוויינינג; און אינווייניג געהט בּיילע אַבּרהם חיים'ס אַריין ערב סוּכּות, טראָגט אַריין איהרע שענסטע קוליעמעס און דעקען, און הענגט אויס אַזוי אַז דער קייזער מעג אַריין קומען.

אַבּרהם חיים איז איין איינקויפער פון קליינע בּינטעלעך וואָל בּיי די פּויערען; ווי אַזוי דאָס יאָהר זאָל ניט זיין, מוז בּיילע אַלע יאָהר אַראָבּגנבע'נען אַ בּיסל וואָל בּיי איהם. אַליין וואַשט זי, אַליין קעמט זי, שפּינט און דרעהט און פאַרבּט און גיט עס צווישען בּע־קאַנטע פּויערינס אין דאָרף, עס וואַקסט איהר אויס כּמעט אַלע יאָהר אַ נייע קוליעם.

זי קאָכט זיך זעהר אין זיי. ניט אומזיסט איז זי געוועהן איין אַרענדערס אַ מיידל.

אַז בּיילע געהט אַרויס, געהט ערשט שׂרה אַריין, הענגט דאָרט אויף אַ שפּיגעל, אַ פּסול'דיגען אתרוג, עטליכע רויטע עפּיל, י' טעלט אַריין טישלעך. בּענקלעך, וואַש געשיר; עס קאָן דערנאָך קיינער ניט זאָגען, אַז ס'איז ענג אין סוּכּה; עס קאָן אויך קיינער ניט זאָגען, אַז אַ שטיקל פּלאַץ איז דאָ איבּעריג. גלייך אַלעס איז פריהער געמאָסטען און געשאַצט. ניט פאַרגעסען אפילו דאָס אָרט, וואו דאָס גראָבּע סדור מיט'ן קליינעם לקוטי צבי דאַרפען ליגען.

אין דער שותּפות'דיגער סוּכּה קאָן מען בּאמת מקיים זיין לישב בּסוּכּה: מע קאָן זיך דאָרט אַ וועקזעצען אויף אַ גאַנצען טאָג, ניט אַ מאָל זיך אויפצוהייבּען: מע דאַרף נאָר זיצענדיג אויסשטרעקען די האַנט, דערלאַנגסטו אַלעס, וואָס דיר איז נייטיג.

יעדע פון די צוויי בּעזיצערס האָט גערעכענט, אַז די סוּכּה איז אין גאַנצען זיינע, דער צווייטער האָט זיך נאָר מהיכא תּיתי משתּתּף געוועהן אין דער מצוה, אָבּער דער עיקר סוּכּה איז זיינע.

און דערפאַר האָט געפאָדערט דער יודישער דרך־ארץ, אַז פאַרנאַכט צו לעכט־בּענשען האָט שׂרה געוואַרט, בּיילע זאָל פריהער אַריינגעהן לעכט־בּענשען, און בּיילע האָט געוואַרט, שׂרה זאָל פריהער אַריינגעהן; יעדע האָט זיך געטראַכט: איך בּין דאָך בּעל־הבּית'טע, און יענע איז דער אורח, דער "איינגעבּעטענער", זאָל זי ניט זיצען אין סוּכּה ווי אַ פרעמדע! זאָל זי ניט מיינען, אַז זי איז אימיצען צו שווער.

— נו, געהט שוין אַריין, שׂרה!

— איך, גאָר?! נאָט אייך נייעס! ניין געהט אידר פריהער!

— געהט שוין, געהט! וואָס גראָד איך? ניין געהט איהר!

אַזוי לאַנג זיך געשפּאַרט בּיז מען האָט אויסגעפונען, אַז ס'דאָ פּלאַץ פון בּיידע וועגען, און בּיידע מיט אַ מאָל זענען געשטאַנען און געשעפּשעט איבּער די לעכט. טאָמיר האָט איינע פאַרגעסען די שהחינו, האָט זי די צווייטע דערמאָנט. דאָס זעלבּע האָט זיך איבּער־געחזר'ט אויף דער נאַכט צום קידוש: "געהט איהר פריהער; ניין, געהט איהר פריהער", בּיז ס'האָט זיך ענטדעקט, אַז ס'איז דאָ אָרט פון בּיידע וועגען. בּיים עסען האָט יעדער בּיי זיך אין הארץ מודה געוועהן, אַז ווען ער זאָל זיך געוועהן זיצען אַליין צום טיש, וואָלט געוועהן צו־גראָם און סקיטשנע. צו דער צווייטער נאַכט האָבּען בּיידע בּעל־הבּית'טעס געהאַט אַ חשבּון און געקאָכט איין שותּפות'דיגען צימעס: סיי ווי פאַרזוכט בּיים טיש דו דער'ס און יענע דער צווייטערס צימעס.

גוט, וואָס די גרויסע שטוּב מיט'ן פליגעל זענען מיט טיר און פענסטער געוועהן אַ וועק געדרעהט פון דער סוּכּה; ווען־ניט וואָלטען זיי זיך בּיידע געדאַרפט פאַרשעמען. ווי עס זיצען אין אַ קליינער, ענגער סוּכּה פריילעך און ליבּליך צוויי פאַמיליען, וועלכע קאָנען אַ גאַנץ יאָהר אין אַזוינע צוויי גרויסע, בּעזונדערע שטוּבּער קיין וואָך ניט איבּערלעבּען אָהן קריג און רגז.

שמיני עצרת, אַז בּיילע איז געגאַנגען מזכּיר נשמות זיין, האָט שׂרה איהר אָבּגעקאָכט די יום־טוב'דיגע סעודה; שׂמחת־תּורה, אַז שׂרה איז געגאַנגען גוט יום־טוב בּיטען צום פאָטער, האָט בּיילע אויף יענערס קיך געקוקט. קיין דיענסטען האָבּען זיי בּיידע ניט געהאַלטען, איין אייגענע האַנט איז אייגע געוועהן דער צווייטער!

און חול־המועד, אַז ס'איז אַרויפגעקראָכען אויפ'ן קאָפּ דאגת דירה, האָט בּיילע אויפגעצויגען מיט די פּלייצעס: ווייס איך? וואו־הין וועל איך זיך שלעפּען? נייע שכנים, נייע רגז'ן!"

שׂרה האָט זיך אויך אויסגערעכענט: ווער ווייסט, וואָס פאַר אַ שלאַק כ'וועל נאָך אַנטרעפען! מיט בּיילען, איז זי שוין אַזוי גע־וואָהנט! מע קריגט זיך, מע בּעט זיך איבּער, מ'איז ווי אייגענע!

זאַנוול מיט אַבּרהם'ן האָט זיך אוודאי ניט געגליסט צוצעטיילען; דאָ איז געוועהן אַנדערע חשבּונות: ס'פלעגט איינס בּיי'ן אַנדערע אַמאָל חאַפּען אַ גמילות חסד — אַ פינפערל, אַ צעהנערל. קיין אייגענס האָבּען זיי בּיידע ניט פאַרמאָגט, נאָר אַ פרעמד קערבּל פלעגט זיך אָפט דרעהען אי בּיי דעם אי בּיי יענעם. בּיידע געוועהן מאַרק־סוחרים, בּיי בּיידע האָט זיך געקאָנט טרעפען אָדער דאָס אַנגעגרייטע געליגענע געלד זאָל ניט זיין וואו צו פאַרטון, אָדער די מציאה, וואָס גאָט האָט בּע־שערט, זאָל ניט זיין מיט וואָס צו קויפען.

ווי זאַנוול אַזוי אַבּרהם — אַז זיי פלעגען געהן ערגעץ חאַפּע' אַ גמילות חסד, האָט מען געחאַפּט אויף "בּיז פאַר נאַכט", און בּע־שטאַרקט די זאַך מיט אַ פּאָר שבועות. אָבּנעמען — איז יענער בּעדאַנקט געוועהן, אַז ער האָט בּיי זיי אָבּגענומען אין אַ חודש אַרום; דערפאַר אָבּער איז גענוג געוועהן, ווען זאַנוול איז אַריין צו אַבּרהם חיים'ן אָדער אַבּרהם חיים צו זאַנוול'ען אין איין אָטעם — "אַ גמילות חסד — אַ פינפערל — ווי גאָט איז דיר ליבּ!" — איז גענוג געוועהן יענער זאָל ענפערן: "כ'האָבּ אַ פינפערל, נאָר איך דאַרף'ס צום יריד!"

איז — אָהן הבטחות, אָהן שבועות האָט יענער שוין מויערען געבּראָכען און דאָס פינפערל צום יריד אָבּגעגעבּען.

בּיידע האָבּען פאַרשטאַנען. וואָס הייסט "איך דאַרף'ס צום יריד!" "איך דאַרף'ס צום יריד" הייסט: "דאָס פינפערל איז סוף הכּל

אַ פרעמדס, און עס מעג זיך אויף מיינעם אפילו אָנצינדען! דער עיקר איז, עס דאַרף מיר דערפון אַרויס אויף שבת, און צוריק אומקעהרען זיך אַהין, פון וואַנען ס'איז געקומען, כּדי ניט אַנצוּווערען דאס איינציגע אָרט, וואו מע געטרוי'עט נאָך פאַר אַ קליין עיסק'עלע אויף טעגלעך".

עס איז שוין געווען אַ מעשה, ווען אברהם חיים האט געחאַפּט בּיי זאַנוויל'ען אַזאַ פינפערל, וואס יענער האט עס „געדאַרפט צום יריד". איידער ער האט עס פאַרטאַן איז איהם בּיילע פּלוצלינג פאַרשלאַפט געוואָרען. דאס פינפערל איז געשטאַנען אין סכּנה. אברהם חיים איז געלאָפען נאָכ'ן דאָקטער; נאָר פריהער איז ער אַריין צו זאַנוויל'ען, און איהם צוריקגעגעבען דאס פינפערל.

אַזוי האָבען זיי אַ היבשע צייט איינאיינעם געלעבט אין שכנות; געקריגט זיך, איבערגעבעטען זיך, און ווער ווייסט ווי לאַנג זיי וואָלטען נאָך געווען אַזוי געזעסען — דאַרף זיך אַריינמישען אַ שטן:

דאַרף שמואל שוחט, זאַנוויל'ס שוואָגער, חתונה מאַכען אַ מיידעל, און עס דערגעהט איהם ניט אַ הונדערטער.

קומט ער אָן צו ר' יעקעלע בּעל-הלואה; וויל יענער אַנדערש ניט לייהען נאָר אויף זאַנוויל'ס איין „אימתי שירצה".

דאַרף זיך דער שוחט אַריינמישען אין אַ שדוך פאַר שלמה-חלפן'ס בתולה, איינער פון ר' יעקעלעס געגנערס; אַ שידוך — פון לויטער תכלת; און ר' יעקעלע איז גראַד אויך אַ נצרך דערצו: פאַרקעהרט: אַז מע וויל, איז ער אפשר בּר-מיצר, ווייל זיין בּתולה איז אי אַ צוגעלעגטע סחורה, אי איין איבערגעוואַקסענע, און מע מוז זי ווי גיכער פאַרטוען.

ווערד ר' יעקעלע בּרוגז, און הייבּט אָן מאַכען חתימות אויף אַ נייעם שוחט.

איז דאָך זאַנוויל אַ בּעל-משפּחה, און עס ווערד אַקעגען אַ צד.

דערבּייזערט זיך ר' יעקעלע, און גיט איין דאס קוויטעל, און קריגט גיך אַרויס איין איספּאַלניטעלני-ליסט.

קומט דעם סודעבּנע אויס אַראָבּצופּאַלען פּונקט אים סכּות.

און אַזוי ווי צו זאַנוויל'ס שטוב האט ער ניט געקאָנט צוטרעטען, ווייל זי איז אָבּגעשריבּען אויף שרה'ן — האט ער אַראָבּגעגעבּעטען די קוליעמעס פון דער סוכּה און האט זיי פאַרחתמ'עט.

און דאָ איז קיין מאַנסבּיל אין שטוב ניטאָ: סכּות אין דער פריה! יודען שטעהען אין קלויז פאַר גאָט בּרוך הוא און טענה'ן: „למען אמתך".

„אדוני פּריץ, רייסט זיך בּיילע: ס'איז מיינס, כ'קאָן דיר עס דערווייזען! כ'וועל שווערען! לאָז שרה אַליין זאָגען!"

און דער פּריסטאַוו הערט אויס, און שיקט זי אָבּ צו ר' יעקעלען.

בּיילע שאַרפט זיך אָן די צונג, און לאָזט זיך געהן אין קלויז אַריין. זי וועט איהם אָנפאַלען, דעם גביר, דעם דבר אחר, דעם בּלוט-צאַפּער! זי וועט איהם די אויגען אויסרייסען! לייענען אין דער תּורה וועט זי ניט לאָזען, בּיז דער עולם וועט ניט זעהען אַריינלעגען זיך, ער זאָל איהר טאַקי שוין אָבּגעבּען די קוליעמעס.

נאָר, קומענדיג אין קלויז אַריין, האט זי ר' יעקעלען ניט געפונען: ער איז געלעגען אונטער'ן טלית מיט דער שווערער עטרה, און האט געטרעסעלט מיט'ן לולב: חס-דו-ו!"

נישט געקריגען ר' יעקעלען — האט זי אויסגעלאָזט דאס האַרץ צו זאַנווילען.

שוואָער איז נאָר געווען בּיז אברהם חיים האט תּופס געווען, איבּער וואס זיין בּיילע רייסט זיך אַזוי! נאָכדעם אָבּער, האט ער שוין איבּערגענומען איהר האַנט, און זי האט זיך אַהיים געחאַפּט אויסגיסען דאס בּיסל גאַל, וואס איהר איז נאָך געבּליבּען, אויף שרה'ס קאָפּ!

צעקריגט שוין ניט אויף איבּער צו בּייטען זיך! נאָך יום-טוב האט זיך בּיילע אַרויסגעצויגען פון שרה'ן, שונאים אויף שטעך-מעסער.

רב אבּרהמ'ל האט אויסגעפיהרט: געבּראַכט אַ נייעם שוחט; דער צד שכּנגדו האט אויף להכעיס געבּראַכט אַ נייעם דיין.

האט מען אונטער געמסר'ט די טקסא, איז זי אין גאַנצען אומגעפאַלען.

מיט אַ מאָל זענען געבּראַכען געוואָרען פון בּרויט צוויי אַלטע שוחטים, איינער אַ נייער, אַ רב, אַ דיין, אַ נאמן פון טקסא, אַ בּעל-טקסא.

איבּעריגענס, האט דער אומגליק פיעל ניט געדויערט: שטאָדט בּעלי-בּתים האָבּען געזעהען, אַז דאס שטעדטל געוואָהנט זיך איין צו עסען אָהן טקסא, אַזוי אַז שפּעטער וועט שוין אוממעגליך זיין אַ טקסא צו פאַרדינגען, איז מען זיך צונויפגעגאַנגען, שלום געמאַכט; און כּדי ס'זאָל זיין דעם נייען דיין און שוחט צו צאָהלען, האט מען געהעכערט צוויי קאָפּיקעס אויף דער „אקוי".

אַלעס איז געקומען אין זיין אָרדענונג, נאָר בּיילע נעבּיך שלעפּט זיך אַלע מעשך פון איין דירה אין דער אַנדערער; זי קאָן זיך שוין קיין בּעל-הבּית'טע ניט צו קלויבּען; דאָ געפעלט איהר ניט, דאָרט געפעלט זי יענעם ניט, היינט איז איהר נאָר ענג געוואָרען אין די שטיבּלעך.

וויפיעל זי איז געזעסען בּיי שרה'ן געדענקט זי ניט ס'זאָל איהר געווען ענג זיין.

דערצו האט זי נאָך אַ בּיטער מזל: ווען זי דאַרף זיך ציהען, מוז רעגענען אין דרויסען! די קוליעמעס ווערען איהר בּעגראָבּען.

יהודה שטיינבּערג.

אין איין סכּה.

(ערצעהלונג).

מאיר בּערמאַן — אַ מענש פון מיטלער וואוקס, פון איין ערך אַ יאָהר פינף און פערציג — איז געקומען פון פאַבּריק פאַר נאַכט. ער האט קוים צייט געהאַט אַראָבּוואַשען די פּאַטשע מיט די בּרודיגע פעטס פון זיינע פאַרמאַזאַליעטע הענט.

אויף די צוויי פענסטער פון זיין צימער אויף דעם פינפטען שטאָק האט זיך שוין אָנגערוקט די נאַכט.

און אונטען אין הויף איז שוין מחמת פינסטערקייט שווער עפּיס צו דערקענען. נאָר אַז מאיר האט אָנגעשפּאַרט דעם קאָפּ אָן פענסטער און האט גענומען בּעטראַכטען דעם הימעל — צי זענען שוין דאָ שטערען, צי קאָן ער שוין דאַווענען מעריב, — איז געפאַלען זיין בּליק קעגען איבּער אויף דעם בּאַלקאָן פון שניידאַר'ס (דער בּעל-בּית פון דער פאַבּריק, וואו ער אַרבּייט) דירה, און ער האט בּעמערקט דעם בּאַלקאָן מיט דער סכּה, וואס ער האט צונויפגעשטעלט, וועלכע איז

געווען פול מיט ליכט און האט געשיינט איבער'ן הויף, ווי א פיין פארפוצטע לאמטערן.

— די סכה — לויפט איהם דורך אין קאפ, און ער דערמאנט זיך, אז שינדאר האט איהם ערלויבט צו בענוצען זיך מיט דער סכה.

א האלבען טאג האט ער דעם־סטמאל געארבעט ביי דער סכה, און שינדאר האט איהם דאס פאררעכענט, ווי ער וואלט געארבעט אין פאבריק. צום רעכנונג האט ער איהם נאך מוסיף געווען א צוואנציגער „אויף טיי" און האט איהם געזאגט, אז „אויב ער וויל" קאן ער דא קומען עסען, בכבוד גדול.

און עסען אין סכה האט זיך מאיר'ן געוואלט; אייגענטליך ניט אזוי וואס די מצוה איז דערפון גרויס, נאר איהם האט זיך געוואלט טאקי פיהלען מיט איין אמת, אז עס איז יום־טוב. דא, אין שטוב, איז גאר קיין חלוק ניטא: דאס זעלבע ענגע איין און איינציגעס צימער פאר 7 פערזאן — ער, זיין ציפע־לאה, דריי מיידלעך מיט צוויי קלע־נערע יונגלעך — דאס זעלבע טישטוך, וואס אלע שבת, די זעלבע דריי מעשענע לייכטער, וואס אזוי שטעהען זיי אויפ'ן פענסטער און היינט וועלען זיי שטעהן א ווייל אויפ'ן טיש, ביז דעם עסען, ווארום דערנאך איז ענג מוז מען זיי צונעמען... ציפה־לאה מיט די מיידלעך אין די זעלבע קליידלעך, וואס א גאנץ יאהר, און אפילו נישט פארקעמט, ווארום זיי קומען דאך מיט דער נאכט אהיים פון דער אר־בייט, עס וועט קיין צייט ניט זיין, — נו, איז דאס א יום־טוב?..

דערפאר אבער אין סכה — ערשטענס, עס איז גלאט א שנוי, און אז מען מאכט דא „קדוש" קלינגט ער עפיס פרייער, היליכיגער, יום־טוב'דיגער, ניט אזוי פארשטיקט ווי אין שטוב...

נאך א זאך האט איהם געצויגען איצטער אין סכה, ער שעמט זיך נאר צו טראכטען וועגען דעם, — דאס, וואס ער וועט זיצען ביי איין טיש מיט זיין בעל־בית פון דער פאבריק און ער וועט קאנען זעהן, וואס, למשל, קאן עסען חיים שינדאר. איהם האט זיך קיינמאל ניט געמאכט זעהן, וואס א נגיד קאן עסען וועטשערע יום־טוב.

חאטש פיעל מאל איז ער אריינגעגאנגען צום בעל־בית מיטאג־צייט, נאר אבער וואס עס קומט פאר ביים עסען האט ער נאך קיינמאל ניט געזעהן: שטענדיג, ווען ער ברויכט עפיס צו שינדאר'ן און דער „הער" איז פארנומען מיט עסען, הייסט מען איהם אבווארטען דא אין קיך, ביז וואנען דער „הער" וועט אבעסען...

דערפאר, איצט, צוזאמען מיט שינדאר'ן אין איין סכה, ביי איין טיש, אזוי ווי גלייכע בעלי־בתים.

— גלייכע בעלי־בתים — איראניזירט ער אין געדאנקען — איך, מאיר בערמאן, און ער — שינדאר.

— פונדעסטוועגען...

פונדעסטוועגען פיהלט ער זיך עפיס אביסל ניט גאר בעקוועם, עפיס אנגענעהמער וואלט געווען זיצען אין סכה מיט אייגענע ברידער, אזוינע פשוט'ע מענשען, ווי ער אליין, מיט וועלכע מען קאן פריי א ווארט אויסרעדען, פאר וועלכע מען ברויכט זיך ניט צו שעמען, צו שטיקעז און וואו מען זיצט, און וואס מען עסט איז אלץ גוט.

עס וואלט נאך דא אזוי שלעכט ניט געווען, ווען די סכה וואלט געווען אויפ'ן הויף; דא אבער ביי שינדאר'ן איז זי אויפ'ן באלקאן, און אריין אין סכה מוז מען דורכגעהן איבער'ן זאל, און דורכגעהן דעם זאל איז פאר מאיר'ן אזוי ווי דורכגעהן דורכ'ן „סטראי", — ווי ער סטארעט זיך ער זאל ניט אנטרעטען שטארק אויף דעם פלושענעם קאוויאר. דאך פיהלט ער, אז ער איז נאך ניט אזוי לייכט, ער האט נאך אין זיך עטוואס וואג...

— ע, נארישקייט — טרייסט זיך מאיר — א ווערט האט דאס, דורכגעגאנגען גיך און איך בין מיר אין סכה, וואס בין איך דארטען דאס ערשטע מאל? וואס? קען איך זיי ניט?

און ער האט א קוק געטאן ווידער אין פענסטער צום הימעל, און האט געטראכט ניט צו קוקען אויפ'ן באלקאן...

אז ער האט אבגעדאווענט „מעריב" איז צוגעגאנגען צו איהם ציפע־לאה און האט איהם געפרעגט, וואו וועט ער עסען?

— וואס הייסט, אין סכה וועל איך עסען! ענטפערט מאיר בעשטימט.

— אין סכה, ביי וועמען אין סכה? — פרעגט ציפע־לאה.

— ביי שינדאר'ן, — ענטפערט מאיר מיט אזא טאן, ווי ער וואלט געזאגט: וואס? דו ווייסט ניט ביי וועמען?

— ביי שינדאר'ן? וואונדערט זי זיך.

— און אז ביי שינדאר'ן איז וואס?

— וואס הייסט „איז וואס"? דעם הערינג וועסטו געהן אהין עסען?

— דעם הערינג, און פאר וואס האסטו קיין פיש ניט געקאכט?

— פון דיינע פרנסות קאן מען צאהלען אויף דרייסיג קאפיקעס א פונט פיש?

דעם פארוואורף האט שוין מאיר גלייכגילטיג ניט געקאנט אראבשלינגען.

— נאר אין סכה וועסטו מיר געבען עסען, — ענטפערט ער מיט כעס.

— איך וועל דיר אהין אין סכה ניט טראגען.

— נו, מיר וועלען זעהן.

— מיר וועלען זעהן, ברומט זיך נאך ציפע־לאה, פיהלענדיג, אז זי וועט ניט קאנען האלטען ווארט.

און מאיר האט אביסל צורעכטגעמאכט פון פארנט זיין קאפאטע פאררוכט עפיס די פאות מיט דער בארד, ארויפגערוקט אויפ'ן שטערע אביסל מעהר דאס היטל און איז ארויס פון שטוב.

— אט א משוגעת, — שאקעלט איהם נאך ציפע־לאה מיט'ן קאפ.

— א דאגה האסטו, מאמע, — מערקט אן ברכה, א דרייצעהן יעהריג מיידל, וואס איהר האט זיך געוואלט געפינען א געלעגענהייט א קוק טאן ביי שינדאר'ן אין סכה.

— וואס הייסט „א דאגה"? דו וועסט געהן טראגען איהם אהין עסען? איך וועל ניט געהן שווארצען מיין פנים, זאל ער דארטען זיצען חאטש די גאנצע נאכט.

און מאיר איז שוין דערווייל דורכגעגאנגען בשלום שינדאר'ס עס־צימער.

אין זאל האט זיך איהם עפיס פארטשעפעט אן די פיס, ער האט געגעבען ניטווילענדיג א שלעפ און פון א ווינקעל האט זיך

געגעבען א קליין טישל אויף דריי פיסלעך א זעץ אן דר'ערד, אז ביי מאיר'ן האט זיך אינווייניג עפּיס שטארק אטרייסל געטאן.

אבער צעבראכען האט זיך גארנישט; עס איז נאר געקומען צו לויפען גרישע, א קליין צוועלף־יאהריגער גימנאזיאסטל, מיט רויטע פולע בעקלעך, א קוק געגעבען, און איז באלד פארשוואונדען.

— פאפא — הערט מאיר, גרישעס דין קול'כל — עטא מאיר, קאטארי נא פאבריקע.

מעהר האט מאיר גאר נישט געהערט, נאר איהם האט זיך גע־דאכט, אז עפּיס א מין געלעכטער האט זיך דארטען דורכגעקויקעלט. ווי א לייכטער דונער ערגעץ ווייט, פון וואס איהם האט דורכגענומען א קעלט... שטעהן און טראכטען איז שוין אבער דא קיין צייט ניטא; ער האט אוועקגעשטעלט דאס טישל און איז אריין אין סכה.

דאס ערשטע, וואס איהם האט זיך א ווארף געטאן אין די אויגען איז געוועזן דער בליץ־לאמפּ, וועלכער איז אראבגעהאנגען פון מיטען סטעלי איבער'ן טיש, דערנאך — גרויסע ברענענדיגע ליכט און א פלאש וויין, דערנאך האט ער בעמערקט שינדאר'ס גלאטען, הויכען, גלאנצענדיקען שטערן.

דאס האט געדויערט איין מאמענט, לענגער בעטראכטען האט מאיר ניט געקאנט, ער האט נישט זעהענדיג געפיהלט, אז שינדאר מיט זיין מאדאם, מיט דער טאכטער און גימנאזיאסטל, — אלע קוקען אויף איהם.

— גוט יום־טוב! — האט ער ארויסגעזאגט מיט א דערשטיקט קול, ניט קוקענדיג קיינעם אין געזיכט.

— גוט יום־טוב, גוט־יאהר, — געענטפערט שינדאר דורך די צייהנער: — נו, איז וואס שטעהסטו ביי'ן טיר, מאיר, גערה אריין און זעץ דיך. — און ער ווייזט איהם אן אויף א שטוהל ביי'ן צווייטען ברעג טיש.

— ער וויל דא עסען ביי אונז אין סכה, — גוט שינדאר צו ערקלערען זיין פרוי.

— אך, פאר וואס ניט מיט כל הכבוד, — זאגט מאדאם שינדאר.

מאיר האט א פאר טריט געטאן און האט זיך פאמעליך אראב־געלאזען אויף איין ברעג שטוהל. דער שטוהל אבער איז געוועזן אביסל צו ווייט פון טיש און איהם איז ניט אזוי בעקוועם געוועזן צו זיצען אויף איהם, עפּיס האט זיך איהם געדאכט, אז די פיס זיינע שלעפּען זיך איבער'ן גאנצען צימער.

פארזיכטיג האט ער זיך ארוק געטאן צום טיש מיט דעם שטוהל צו זאמען און האט ווי עס איז פארשטעקט די פיס.

ערשט פיהלט ער זיך אביסל בערוהיגט; נאר אויפהייבען די אויגען און קוקען די בעלי־בתים גלייך אין געזיכט — דאס וואגט ער נאך ניט. ער האט נאר א ווארף געטאן א בליק אויף דעם גימנאזיאסטל און האט בעמערקט, אז ער האלט זיינע ביידע ווייסע פוכקע הענטלעך אויף זיין פיסקל און שטיקט זיך פאר געלעכטער.

— דאס לאכט ער א ודאי פון מיר. טראכט זיך מאיר.

— חי־חי־חי, — האט זיך דער גימנאזיאסטל ניט געקאנט מעהר איינהאלטען, בעמערקענדיג מאיר'ס פערלעגען פנים.

— גרישא טשטא ס'טאבאי? — בייזערט זיך די מאדאם און סטראשעט איהם, אז זי וועט איהם פון סכה ארויסטרייבען.

ער איז געווארען אביסל רוהיגער, אבער מאיר'ן איז דערפון ניט לייכטער געווארען, ער האט שוין חרטה, וואס ער האט ניט געפאלגט זיין ציפּע־לאה'ן.

ער זיצט שטיל אויפ'ן ברעג שטוהל און האט מורא א כעהר צו טאן זיך.

— צו וואס האב איך עס געדארפט? וואס האב איך דא נ'ט געזעהן? — מוסר'ט ער זיך אליין אין געדאנק — וואס בין איך מיט זיי פאר א מחותן?

אבער חרטה האבען קאן ער שוין ניט: ערשטענס, וואס פאר א פנים האט דאס? און ווידער וואגט ער ניט אויפהויבען זיך פונ'ם ארט.

— נו, איז וואס האט דיר דערציילט רייכמאן? — קעהרט זיך אום מאדאם שינדאר צו זייער פריהערדיגען געשפּרעך וועלכעס האט זיך איבערגעריסען בשעת מאיר איז אריינגעקומען.

די בעלי־בתים האבען זיך צערעדט, און האבען שוין מאיר'ן כמעט ווי ניט בעמערקט גלייך ווי אויף זיין ארט וואלט געוועזן עפּיס א שטיק האלץ. מאיר אבער, בעמערקענדיג, אז מען האט אן איהם פערגעסען, האט זיך געפיהלט עפּיס פרייער און האט פאמעליך אויפגעהויבען די אויגען א ביסל העכער איבער'ן טיש.

זיין בליק האט זיך אבגעשטעלט אויף די פלאש וויין, אויף וועלכען ער האט איבער געלייענט דאס ווארט: „כרמל".

„ער האט נאך קיינמאל ניט פארזוכט קיין כרמל־וויין", ארץ־ישראל־וויין, — טראכט זיך איהם ניט ווילענדיג. — אז שינדאר וואלט איהם מכבד געווען „מאכען קידוש" אויף דעם וויין".

„און אז ער וועט מיך יא בעטען, וועל איך טרינקען זיין וויין?"

און ער בעשליסט ביי זיך, אז ער וועט געוויס ניט טרינקען; נאר פונדעסטוועגען ווילט זיך איהם אז ער זאל איהם, חאטש בעטען.

ער הויבט זיינע אויגען העכער און וויל קוקען ווייטער, ער גיט אבער א קעהר דעם קאפּ און בעמערקט — פלוצים, ווי פון דער ערד ארויסגעוואקסען — זיין 13־יעהריגע ברכה; זי שטעהט אין טיר מיט א פאר חלות אין די הענט. דאס געזיכט איהר'ס איז רויטליך, די אויגען קוקען פארשעמט, און עפּיס א מאדנער חן ליגט אויף איהר גלאט פערקעמטען קאפּ.

— גוט יום־טוב! האט זי ארויסגעזאגט מיט א ווייך־ציטער־דיג קול,

מאיר האט בעמערקט. ווי די בעלי־בתים האבען זיך אויף איהר נייגעריג פארקוקט, און דאס הארץ האט איהם אנגעהויבען שטארקער צו קלאפּען: וואס האלטען אייגענטליך די בעלי־בתים פון זיין טאכטער?

— גוט יום־טוב, גוט יום־טוב! — האבען איהר אלע געענטפערט ליבליך, פון וואס מאיר האט בעשלאסען, אז זי איז זיי געפעלען געווארען און ער האט זיך אנגעהויבען פיהלען עפּיס לעבעדיגער.

— דו האסט דאך, מאיר, עפּיס גאר א שיינע טאכטער, איך האב גאר ניט געוואוסט דערפון, האט מאדאם שינדאר בעמערקט, ווען דאס מיידל איז ארויסגעגאנגען.

— גאט זאל נאר העלפען, מען זאל איהר קענען גערעכט ווערען

— ענטפערט מאיר, פיהלענדיג זיך זעהר דאנקבאר דער מאדאם פאר איהר בעמערקונג.

— נו, מיר ווילען „מאכען קדוש"? — רופט זיך אן שינדאר ווי צו זיך אליין.

„מיר ווילען מאכען קדוש", — לויפט איבער מאיר'ן אין געדאנק — ער מיינט א פנים מיך אויך".

ער האט לייכט א הוסט געטאן און האט זיך גענומען קערען אויפ'ן שטוהל, ווי ער וואלט ווילען עפּיס זאגען. און קאן ניט.

— דו זוכסט עפּיס, מאיר? — פרעגט שינדאר — דו ווילסט זיך אפשר וואשען — אט איז וואסער. דו וועסט אפשר מאכען קדוש אויף וויין?

— ניין, איך דאנק אייך! — האט זיך ביי איהם ארויסגעריסען ניט ווילענדיג.

שעמעוודיג, געהאפּט, שטיל, אז קוים וואס ער אליין האט געקאנט הערען, — האט מאיר אבגעזאגט דעם קדוש, ניט ווי ער האט זיך פריהער פארגעשטעלט. און איצט זיצט ער און קייט א שטיקל חלה, און ווארט ביז וואנען מען וועט איהם ברענגען דאס ערשטע געריכט.

— עפּיס געדויערט דארטען צו לאנג, — טראכט ער, און האט זיך פארקוקט דערוויל אויף דער שיסל נאך פארעדיגע פיש, וואס שינדאר'ס דינסט האט אוועקגעשטעלט.

מאיר האט זיך דערמאנט, וואס ציפּע־לאה האט איהם פריהער געזאגט — הערינג, הערינג וועל איך דארפען עסען, דא אין סכה, אויף איין טיש מיט שינדאר'ן. — און ער האט איינגענורעט דעם קאפּ, ווי ער וואלט ווילען בעהאלטען זיך, מען זאל איהם ניט דערזעהן.

עפּיס א מאדנע געפיהל האט זיך אין איהם אויפגעוועקט; ער וואלט ערשט ווילען, אז עס זאל זיך עפּיס טרעפען א צופאל, ער זאל קאנען ארויס פון סכה, איידער מען וועט איהם ברענגען דעם הערינג.

— א שרפה וואלט זיך טרעפען ערגעץ אין א זייט, עס וואלט עפּיס איינגעפאלען פלוצים, — טראכט זיך איהם — וואס עס איז, אבי פטור ווערען.

און מאיר זיצט און הערט, ווי שינדאר'ס פאמיליע לויבען די פיש... עס קיצעלט איהם אין נאז, עס רייצט זיין אפּעטיט. און ער קייט תמ'עוואטע די טרוקענע חלה.

— וואס האט מען זיך עפּיס גאר אין דיר פארגעסען? — פרעגט די מאדאם — דיין ווייב האט געקאכט פיש? היינט איז געווען אפילו גאנץ טייער — דרייסיג קאפּיקעס א פונט, אבער יום־טוב אהן א שטיקל פיש, -- ניין? זי האט ניט געקאכט? דו ווייסט ניט? דו וועסט אפשר פארזוכען ביי אונז א שטיקל פיש? ניין? פאר וואס?

— שא, אט טראגט מען דיר עסען.

אז מאיר וואלט האבען בשעת מעשה ערגעץ א גרוב, וואלט ער אין איהר א ודאי לעבעדיגערהייט אריין פאר גרויס חרפה.

אין טיר איז געשטאנען זיין ברײנדל (נחי וואלט חאטש געוועזען ברכה!) א מיידל פון א יאהר 15, דוקא ניט קיין געראטענע: עפּיס רויטע צעשויבערטע האר, א פנים פול מיט זומער שפּרענקלעך, אנגעטאן א שמוציג, ערטעווייס צעריסען קליידל, — און האט געהאלטען אין די הענט א קליין פלאציג טעלערל. אויף וועלכען עס איז געלעגען אין דער פאר'ם פון א קליין ברייט פּיש'ל, א צעהאקטער הערינג.

די מאוס'ה ברײנדל מיט דעם צעהאקטען הערינג דא ביי שינדאר'ן אין סכה! צו וואס האט עס געדארפט?..

און אז ברײנדל האט אוועקגעשטעלט דעם הערינג נעבען איהם האט ער זיך עפּיס א טרייסעל געטאן און א רוק געטאן זיך א הינטער, ווי ער וואלט זיך ווילען בעשיצען פאר עפּיס.

די מאדאם האט בעמערקט זיין פארלעגענהייט.

— דיין ווייב איז א בעל־בית'טע, מאיר, — מערקט זי אן — כדי צו ערמונטערען איהם עטוואס.

מאיר אבער האט גאר ניט געהערט און גאר נישט געענטפערט — נעבען איהם איז געשטאנען דער הערינג, אויף וועלכען ער האט געקוקט מיט אזא מין עקעל...

— פטור צו ווערען וואס גיכער! — לויפט איהם דורך אין קאפּ, און ער האט זיך צוגעהאפּט צום הערינג, ווי ער וואלט איהם ווילען אין איין מאל איינשלינגען.

אבער, וואס איז דאס? -- ער פיהלט, אז דער ביסען ווערגט איהם. מיט מאטערניש שלינגט ער איהם אראב — ער שעמט זיך אויפהויבען זיינע אויגען, ער האט מורא, טאמער בעגעגענט ער זיך מיט עמיצענס א שפּאטישען שמייכעל.

— וואס טוט מען? — טראכט זיך איהם דערוויל ווי ווערד מען פטור פון דאנען?..

— א שרפה, א מפּלה, חאטש א ביינדל וואלט זיך שטעלען אין האלז...

— און וואס וועט זיין שפּעטער מיט דעם פלייש? וואו וועל איך זיך בעהאלטען? נאך וואס בין איך אהער געקראכען?..

ער פיהלט, אז פון אונטען ברענט איהם אזש דער קאפּ, ער עסט און שלינגט ניט צעקייטע ביסען, אבי וואס גיכער פטור צו ווערען פונ'ם אומגליקליכען הערינג... פלוצים גיט איהם עפּיס א שווינדעל אין די אויגען, און אנשטאט צו נעמען א ביסען חלה, האט ער אריינגעהאפּט דעם שטיל פון מעסער אין מויל.

צי מען האט דאס בעמערקט צי ניט — ער האט דאס ניט געזעהן, נאר זיין פערלעגענהייט איז געוואקסען פון מינוט צו מינוט. „פטור צו ווערען וואס גיכער, פטור צו ווערען"! האט אין איהם אינווייניג עפּיס געשריגען.

און ער האט גענומען שלינגען דעם הערינג גאנצע שטיקערווייז, אט נאך איין ביסען, נאך איין שטיקל, און געלויבט איז גאט, פטור געווארען!..

ער הויבט אויף דעם קאפּ פונ'ם טעלער און גלייכט זיך אויס א ביסל, ער פיהלט זיך איצט עטוואס לייכטער, נאר דער קאפּ דרעהט זיך עפּיס, דער גאנצער שטערען איז בעדעקט מיט גרויסע טראפּען'ס שווייס.

ער הויבט אויף די אויגען און בעמערקט, אז שינדאר'ס טאכטער, א פרייליין פון א יאהר אכצעהן, מיט א קוים איינגעהאלטענעם געלעכטער געהט ארויס פון סכה און דער גימנאזיאסטל שטיקט זיך פאר געלעכטער.

— פון מיר, — דאס לאכט מען פון מיר מיט מיין הערינג —

לויפט איהם דורך א געדאנק, אונ עפּיס א מאדנע געפיהל האט איהם מיט אמאל אנגענומען. אנשטאט פריהערדיגער הכנעה האט זיך אין איהם עפּיס אויפגעוועקט א מין נקמה־געפיהל. ער וואלט איצט געוו־מען — דאכט זיך — מיט זיינע ביינענדיגע פינגער גרישען פאר׳ן העלזל, אונ וואלט א פּאר מינוט נישט מעהר אזוי פארקוועטשט, אז ער וואלט די צונג אויסגעשטעלט, אונ ניט פאר געלעכטער...

ער דערשרעקט זיך אבער באלד פאר דעם געדאנקען; ער הויבט אויף זיינע אויגען אונ קוקט אזוי פארצווייפעלט, ווי ער וואלט וועלען איבערצייגען זיך, צי לעבט נאך גרישע...

אונ גרישע אבער איז שוין געלעגען מיט׳ן פּנים אראב ביי שינדאר׳ן אונטער׳ן פּלייצע אונ זיין קליין קערפּערל האט זיך אינגאנ־צען געטרייסעלט פאר געלעכטער.

מאיר האט זיך קיין ארט ניט געפונען. ער האט גענומען פינט־לען מיט די אויגען, שטארק סאפּען מיט דער נאז, האט גענומען ברע־כען זיינע ביינענדיגע פינגער אונטער׳ן טיש, אונ ער פיהלט, אז איני־ווייניג ביי איהם וואקסט עפּיס. וואס א מינוט ווערד אלץ גרעסער אונ גרעסער, אט באלד וועט ער פארשטיקט ווערען, עס קויקעלט איהם אונטער׳ן האלז.

ער פיהלט, אז זיצען ווייטער, ביז וואנען מען וועט איהם ברענ־גען דאס צווייטע געריכט איז פּשוט אוממעגליך, זיצען ביז נאך דעם עסען וועט ביי איהם ניט חאפּען קיין געדולד אונ קיין כח, ביי איהם וועט פּלאצען דאס הארץ... „איין ענדע מוז עס נעמען אונ שוין, ניט ווארטען אפילו איין מינוט!" — שרייט אין איהם א קול אינוועניג.

— דער רוח זאל נעמען שינדאר מיט זיין סוכה, מיט מיין דלות צוזאמען! — רייסט זיך א געדאנק, א קללה, אונ ער שפּרינגט אויף פונ׳ם ארט אונ לאזט זיך געהן.

— וואוהין איז דאס, מאיר, אין מיטען עסען? — פרעגט דער בעל-בית.

— פּטור ווערען פון אייך, — האט ער געוואלט זאגען.

— דער קאפּ דרעהט מיר עפּיס, — האט ער זיך אויסגערעדט, ארויסגעהענדיג פון סוכה, אונ האט דערהערט הינטער זיך א שטארק געלעכטער פון דעם גימנאזיאסטל.

ער האט זיך געלאזט לויפען, ווי מען וואלט איהם געשטאכען פון אונטען, ווי משוגע איז ער ארויסגעלאפען אויפ׳ן גאס.

— הוא-א-א-א־הא־א-א, — האט ער ערשט פריי אונ טיף אויפ־געאטעמט, ווי ער וואלט זיך בעפרייען פון א לאנגע געפענגעניש.

איינינע סעקונדען איז ער געשטאנען אונ געטראכט, וואוהין צו געהן; באלד אבער האט ער זיך געלאזט איבער׳ן גאס. די לופט איז געוועזען מחיה׳דיג. די גאס איז געוועזען פול מיט מענשען. מאיר אבער האט זיך געזוכט ערשט אזא געסל, וואו ער זאל קיין מענשען ניט זעהן, איהם האבען זיי ערשט אויסגעוויזען אזוי שלעכט, ערגער ווי ווילדע חיות...

באלד איז ער ארומגעגאנגען איינזאם ערגעץ אין עק שטאט, אונ אין די אויערען האט איהם נאך צייטלאנג געקלונגען א שטאר־קער געלעכטער, פון וועלכען ער האט זיך קיין ארט ניט געפינען וואו צו בעהאלטען זיך...

מ. ערליך.

א סוכות־ליעד׳ל.

איך האב מיר א סוכה
אויף גיך אויפגעשטעלט,
אונ וואהן אין איהר פריידליך,
אונ הער ניט קיין וועלט.

די ווענט נאר פון ברעטלעך,
א דעכל פון סכך, —
אונ זינג מיר דארט פרייהליך,
אונ ווער איז מיר גלייך.

אונ וועלען די ווינטען
צעבּרעכען ביי נאכט, —
כ׳האב ביז אין דער פריה שוין
א נייע געמאכט.

אונ לאז אויך א רעגען
א גיס טון מיט קעלט, —
איך בין מיר גאנץ רוהיג
אין נאסען געצעלט.

מיך שרעקט ניט דער שטורם,
דער רעגען אונ ווינד:
איך וועל דאך ניט וואהנען
קיין סך אין איהר אצינד...

יעקב פיכמאן.

בעריש.

בעריש זילבערפארב האט זיין גאנץ לעבען געבאקט ביינעל, בולקעס, ברויט אונ אלערליי צוקערגעבעקס.

נאך האלבער נאכט, ווען די גאנצע שטאדט מענשען האבען גערוהט, זיך געצויגען אויף די געלעגערס אונ געשעפּט געזונט אונ פרישע קרעפטען פון דעם זיסען, געשמאקען שלאף, איז שוין בעריש געשטאנען, א פארפאראשעטער פון קאפּ ביז די פיס מיט מעהל, אין א גרוב פאר דעם קאלעך-אויוען אונ געזעצט מיט אלערליי לאפּעטעס אלערליי געבעקס אין הייסען גליהענדיגען אויווען אריין.

א רגע האט ער ניט גערוהט, אלץ געארבעט אונ געארבעט קוים דעם אטעם חאפּענדיג אונ אלץ גיך, געשווינד, איילענדיג, ווי גלייך טויזענטער, טויזענטער שאטענס פון די אלע מענשען, וואס שלאפען איצטער, שטעהען אונטער איהם אונ ראמען איהם איין אין אויער: בעריש, אייל זיך ווארום באלד, באלד וועלען די שטאדט מענשען אויפשטעהן פון שלאף, אלטע, יונגע אונ קינדער וועלען זיך אויפחאפּען אונ אלע וועלען פארלאנגען עסען, דער צוקערגעבעקס, דער בולקעס, דער ביינעל אונ דער ברויט.

אונ בעריש זעצט אונ זעצט אהן איין אויפהער געשווינד איין לאפּעטע נאך דער אנדערער אין אויווען אריין.

לאנגע פייערדיגע צונגען בעלייכטען בעריש׳ס מעהליגע, דארע געזיכט, זיי שפּרינגען אונ ציעהען זיך צו איהם איינע נאך דער אנדערער. יעדע צונג סטארעט זיך מיט אלע קרעפטען אויסצוציהען זיך וואס לענגער אונ ווילען דערגרייכען צו בערישען, איהם א גלעט טון, א קיש טון, איהם ארומנעמען אונ מיט איהם צוזאמען טאנצען

זייער פרייהליכען ברענענדיגען שפרונג־טאנץ אין אויוועז. נאר בעריש פארשטאפט זיי די מיילער מיט א לאפעטע, די צונגען חאפען זיך צוריק אונ שטרעקען זיך ווידער צו איהם.

עס איז שטיל, פון נאס הערט מען קיין שארך, נאר מינוטען־ווייז חאפט זיך ארויס א הוסט פון בערישיס פארטרוקענט הארץ ווי א ברעט אונ שטערט דאס שטילקייט. דער שטויב פון דעם טרוקענעם מעהל, וואס ער שעפט אין זיך יאהרען לאנג, טרוקענט זיין הארץ אונ ער ווייסט ניט ווי זיך אבצוטשעפען פון דעם פארשאלטענעם הוסט.

א דאקטאר האט איהם א מאל געזאגט, אז אויב ער וויל ניט הוסטען זאל ער אוועקווארפען דאס בעקעריי אונ אנהויבען טרינקען א סך מילך.

אוועק צו ווארפען דאס בעקעריי איז איהם שטארק געפעלען, ער וואלט שוין לאנג געוואלט אוועק ווארפען זיין בעל־הבית, צו וועלכען ער איז אריין א געזונטער אייזערנער בחור. שוין מעהר ווי צעהן יאהר, אז ער ארבייט דא. זיין בעל הבית איז געזונט אונ שטארק אונ ער, בעריש, האט ניט אויף קיין מילך אונ אט געהט יום־טוב אונ ער האט אפילו ניט מיט וואס צו קויפען נייע שטיוועל אונ זיין בעל־הבית האט אויף היינטיגען ראש השנה אויסגעקויפט די שענסטע עליה ביים שטאדט־גביר אונ געוויזען דער גאנצער שוהל, וואס א בעקער קאן.

אזוינע געדאנקען פליהען איצטער ביי בערישען אין קאפ אונ ער וואלט באלד אוועקגעווארפען די לאפעטעס אונ אוועק פון דעם ארט, וואו דאס שטויב פון מעהל עסט אונ עסט אויף זיין ברוסט. נאר די צונגען שטעקען זיך ארויס לענגער צו בערישען, ווי גלייך זיי פארלאנגען אונ בעטען עפיס ביי איהם אונ ער הערט ניט אויף געשווינד זיי צו דערלאנגען לאפעטעס נאך לאפעטעס.

ערב סכות... מען שליסט שוין אין שטאדט די קלייטען. די קרעמערקעס לויפען אהיים מיט פארשידענע פעקלעך עסענווארג לכבוד יום־טוב, בעל־הבית'טעס ניט קיין קרעמערקעס זענען שוין לאנג אין דערהיים, נאך פון פריה אנגעגרייט דער גאנצער יום־טוב.

אלע סכות זענען שוין צוגעדעקט מיט סכך, ערטער־ווייז הערט מען נאך קלאפען צוועקעס אין די ברעטער פון די סכות, נאר וואס נעהנטער צו נאכט הערט מען דאס קלאפען ווינציגער אונ ווי עס איז נאר ליכטיג געווארען אין א פענסטער פון א יודיש הויז, האט דאס קלאפען אין די סכות אין גאנצען אויפגעהערט.

אין די פענסטער פון די יודישע הייזער ווערד ליכטיגער ווי אין אלע נעכט פון דער וואכען, דער עולם לויפט שוין אין שוהל דאווענען.

אויף דער גאס דרעהט זיך ארום בעריש, ער לויפט ניט, ער איילט זיך ניט, ער האט ניט ווי אהין צו געהן.

שוין עטליכע טעג, אז ער איז אוועק פון זיין בעל הבית, זיך צעקריגט מיט איהם פאר די גאנצע צעהן יאהר, מעהר ניט אויסגע־האלטען... אונ מיט כעס פון איהם אוועק אונ שוין עטליכע טעג, אז ער געהט ארום אהן ארבייט.

ער האט נעכטען אונ היינט אריינגעקוקט אין די קלייטען, וואו עס פארקויפט זיך ברויט אונ קעז, פרוכטען אונ מילך · נאר ער האט אלעמאל א טאפ געטאן זיין קעשענע אונ אוועק וואס ווייטער פון די דאזיגע קלייטען.

ער האט געוואלט אבשטעלען א בעקאנטען אונ עטוואס בעטען, נאר דאס מויל האט זיך איהם ניט געעפענט.. ער ווייסט ניט ווי אזוי מען בעט... פון קינדהייט אן האט ער נאר שווער געארבעט אונ פארלאנגט. קיין מאל ניט געבעטען נאר פארלאנגט...

די נאכט איז לויטער אונ שען. אין אלע סכות לייכט זיך אונ עס פיהלט זיך אין דער לופט ריחות פון פריש געקאכטע פיש, פון פרישע בולקעס אונ פון אלע אנדערע פריש געקאכטע עסענס. עס הערט זיך פון די סכות א געקלינגעריי פון גאפעל מיט לעפעל.

ווי עפיס א מאגנעט ציהט בערישען נעהנטער אונ נעהנטער צו די סכות אונ ער פיהלט אליין ניט, ווי זיינע פיס טראגען איהם נעהנטער צו זיי. ער שעפט אין זיך די טייערע ריחות פון די פרישגעקאכטע יום־טוב'דיגע עסענס...

אט איז ער ווידער ביי דער ארבייט, וואו ער האט אבגעבאקען דאס געבעקס, דער אויוען קיהלט שוין, נאר דאס געבעקס איז נאך ווארעם ליגענדיג אנגעווארפען אין די גרויסע הוישען, דאס געבעקס קרעכצט נאך אין די קיישען. אט איז א קויש פול מיט פרישע בילקעלעך מיט מאהן בעשיט, דער מאהן פארשמעקט איהם שטארק, ער ציהט אריין אין זיך דעם ריח פון דעם מאהן טיעף, טיעף אונ עסט אסך, אסך פרישע בילקעלעך מיט מאהן, ער עסט צו צוויי מיט אמאל, צו דריי... צו פינף... אט זעהט ער א קויש פול מיט אייער־בייגעל, ער חאפט עטליכע מיט אמאל אונ שלינגט שלינגט.. אט ליגען פרישע ברויטלעך מיט קימעל בעשיט, ער ציהט אין זיך דעם ריח פון קימעל טיעף טיעף ביז אין לעפעלע פון הארצען, ער צעברעכט א ברויט אונ בייסט מיט אלע ציינער, ער זעהט די סימנים פון זיינע צייהן אין דעם אבגעביסענעם שטיק ברויט אונ עסט עס אויך אויף. אט ריקט ער צו צו זיך דעם גרויסען קויש מיט צוקערגעבעקס, קליינינקע בייגעלעך בע־שיט מיט צוקער, ער חאפט א פולע האנט אונ שיט זיי אין מויל ווי ארבעס... אך גוט... אזוי גוט... עס איז זיס פון די זיסע בייגעלעך אין יעדען אבר. ער נעמט מיט ביידע הענט אונ שיט זיי ווידער אין מויל אריין... עס ווערד איהם נאך זיסער... אונ בעריש פאלט מיט דעם קאפ אויף א דינער וואנט פון א סכה. דער עולם פון סכה לויפט ארויס, עס ווערד א גוואלד א מענש ליגט אין חלשות... וואסער וואסער, א מענש חלש'ט, הערט מען געשרייען.

אין צוויי טעג שפעטער האט מען אין די צייטונגען צווישען די שטעדטישע נייעסען געלייענט צוויי קליינע שורה'לעך מיט די קלענסטע אותיות'לעך, אז די ערשטע נאכט פון דעם יודישען יום־טוב איז נעבען א סכה געפאלען א מענש טויט, ער הייסט בעריש זילבער־פארב, א בעקער. דער שטעדטישער דאקטאר האט געפונען, אז ער איז געשטארבען פון הונגער.

מ. ספעקטאר.

פאליטישע ענינים.

(דער קייזער פון עסטרייך אונ די מאדיארען, ענגלאנד אונ אירלאנד. וועט אירלאנד באלד בעפרייט ווערען?

דער קייזער פון עסטרייך האט די מאדיארען געלעהרענט דרך־ארץ. דאס אונגארישע פאלק, וואס האט אים יאהר 1867 בעקומען

איין אייגענע רעגירונג אויף דעם יסוד פון קאנסטיטוציע, און נאר דורך דעם מיליטער מיט דער האנדעלספאליטיק איז עס געבליבען פאראייניגט מיט עסטרייך אונטער דעם זעלבען הערשער — נעהט אלע מאל ווייטער און וויל זיך איצט שוין אין גאנצען אבּרייסען פון עסטרייך. די עסטרייכישע פעלקער וואלטען שוין אפילו געווען צופרידען פון דעם, ווארען דאס אנגעבונדען זיין אן אונגארן קאסט זיי טייער. אז די אונגארן זעהען אז מען ברויכט זיי, זאגען זיי: אויב איהר ברויכט אונז בעצאהלט. אזוי מוזען די עסטרייכישע פעלקער גרעסערע שטייער לאסטען טראגען ווי די אונגארישע. נאך מעהר צופרידען וואלטען געווען די סלאווישע פעלקער פון עסטרייך. ווארען אז די אונגארן וועלען זיך אבּרייסען שוין צום איבּריגען פון עסטרייך וואלטען זיי אויך געהאט טענות זיך צו בעפרייען. דורך דעם קאן דער קייזער נישט נאכגעבען די אונגארן מעהר ווי ער האט זיי שוין נאכגעגעבען. אבער די אונגארן האבען זיך שטארק איינגעעקשנ'ט, ווילען נישט בעשטעטיגען דאס מיליטער־געזעץ און לאזען נישט קיין שום זאך פארהאנדלען אין פארלאמענט און קיין שום אונגארישער וויל קיין מיניסטאר־פאסטען נישט אננעמען אנשטאט דעם פריהערדיגען מיניסטעריום, וואס האט אבגעדאנקט נאך פאר זעקס וואכען. די אונגארן האבען געמיינט אז זיי וועלען מיט עקשנות דעם קייזער אבשרעקען און ער וועט מוזען נאכגעבען. איצט זעהען זיי, אז זייערע האפנונג איז אומזיסט. דער קייזער האט אין א בריף צום גראף קוהן־העדערווארי, וואס ער האט איהם צוריק איבערגעגעבען די רעגירונג און אויף די גאליצישע מאנעווער אין איין ארמעע־בעפעהל בפירוש געזאגט, אז ער וועט קיינמאל נישט לאזען טיילען דאס מיליטער, דאס מוז תמיד פאראייניגט זיין, ווייל דאס איז זיין אייגען רעכט און ער וועט עס נישט אוועקגעבען. ער האט אויך די מאדיארען א ווינק געגעבען, אז דאס פאראייניגטע מיליטער וועט אויפטרעטען קעגען יעדען פיינט... די מאדיארען שפייען איצט פייער און גאל, זיי העצען דאס פאלק מען זאל קיין שטייער נישט צאהלען. דאס וועט זיי אבער גאר נישט ניצען. זייערע גענצליכע פרייהייט וועלען זיי לעת־עתה נישט בעקומען. איצט איז דער דייטשער קייזער ווילהעלם געווען אין וויען אלס פערבינדעטער פון קייזער פראנץ יאזעף. דאס גיט אויך דעם קייזער פראנץ יאזעף מוט, נישט נאכצוגעבען די אונגארן. אלס פערבינדעטער פון קייזער ווילהעלם מוז ער האבען א פאראייניגטע ארמעע.

די בעפרייאונג פון די אירלענדער איז ווידער פאר ענגלאנד איינע פון די שווערסטע שאלות. כל־זמן די קעניגין וויקטאריע האט געלעבט האט מען מיט דער דאזיגער פראגע נישט געקאנט קומען צו איין ענדע. חאטש דער בעריהמטער מיניסטערפרעזידענט גלעדסטאן האט זיך זיין גאנץ לעבען בעמיהט צו געבען די אירלענדער אלע פרייהייט, האט ער עס נישט געקאנט אויספיהרען, ווייל די ענגלישע קעניגין און אלע לארדען זענען געוועזען געגען דעם און נישט איינמאל האט דער אלטער גלעדסטאן געמוזט איבער לאזען זיין שטעלע זיין גרעסטען שונא לארד בעקאנספילד און שפעטער, אז בעקאנספילד איז געשטארבען — זיין תלמיד מובהק לארד סעליסבורי. היינט אבער האט זיך דער ענגלישער קעניג פעסט ענטשלאסען צו בעפרייען די אירלענדער, אבער נישט אזוי געשווינד וועט דער קעניג אויספיהרען זייז וואונש.

דאס רוב אירלענדער זענען ארימע ערד ארבייטער. די ערד וואס זיי ארבייטען האלטען זיי אין ארענדע פון די ענגלישער לארדען און צאהלען זיי א געוויסען פרייז. היינט האט די ענגלישער רעגירונג זיך מתחיב געוועזען, צו לייהען די ארימע אירלענדער 100 מיליאן פונט שטערלינג אויסצוקויפען דאס לאנד פון די לארדען. דאס געזעץ, וואס האט ביז אהער געהערשט אין ענגלאנד, אז קיין ענגלישער לארד טאר נישט פארקויפען זיינע ערד די אירלענדער, איז אפילו בטל געווארען, אבער צווינגען די לארדען, אז זיי מוזען פארקויפען זייערע ערד צו די אירלענדער, קאן מען נאטירליך אויך נישט; דאס קאן נאר געשעהן מיט דעם גוטען ווילען פון די לארדען. דערווייל זענען אבער נאר צוויי לארדען דערויף מרוצה געווארען און די זעלבע צוויי פארלאנגען אזא הויכען מקח, וואס די אירלענדער קענען בשום אופן נישט געבען. און דעריבער וועט נאך געדויערען א רעכט ביסל צייט ביז די אירלענדער וועלען אין גאנצען בעפרייט ווערען.

נייעס פון דער וואך.

— דער סענאט האט ערקלערט, אז דער וואס פארפערטיגט מינעראל־וואסער האט דעם דין פון א בעל מלאכה און האט דאס רעכט צו וואהנען אין גאנץ רוסלאנד, ווען ער ברענגט א דאקומענט פון א פאבריק, אין וועלכע ער האט געארבעט.

— דעם 23 אויגוסט זענען ארויס פון אדעסא מיט'ן שיף איינינע יודישע פאמיליעס בעלי מלאכות פון קישינוב, זיך צו בעזעצען אין ירושלים.

דער אומגליק אין האמעל.

(פון אונזער ספעציעלען קארעספאנדענט).

האמעל, 3/16 סעפטעמבער 1903.

ווער וואלט געגלויבט אז ביי אונז אין האמעל זאל זיין אפּאגראם! א שטאדט קיין עין הרע פול מיט יודען זאל מיט אמאל א תל ווערען! און דורך וועמען? דורך דער האנט פון א הייפעל באסיאקעס! אז מיר וועלען גוט בעטראכטען די סבה, פון וועלכער עס האט זיך אנגעהויבען דאס געשלעג צווישען יודען און קריסטען און אז מיר וועלען ריכטיג שילדערן אלעס, וואס עס איז פארגעקומען בעת דעם פאגראם, וועלען מיר ערשט קאנען פארשטעהן, פאר וואס זענען ביי אונז מעגליך אזאלכע מעשיות ווי אין קישינוב און האמעל.

די מעשה איז געווען אזוי: שוין א טאג צעהן, אז מען מורמעלט אונטער, אז די קריסטען ווילען בעפאלען די יודען. נאר קיינער האט דערויף קיין אכט ניט געגעבען, ווייל באמת איז אגעלעכטער צו הערען, אז אימעצער זאל זיך אונטער שטעהן בעפאלען אזא גרויסע קהלה. פרייטאג 29 אויגוסט ביי טאג אזייגער 4 לערך איז געקומען א קריסט אין מארק און איז צוגעגאנגען צו איודענע און האט אנגעהויבען האנדלען ביי איהר עטליכע הערינג. די יודענע האט איהם געווייהנליך געאנטווארטעט וויפיעל די פרייז איז. דערנאך זאגט דער קריסט וויפיעל ווילסט דו פאר דאס גאנצע פעסל הערינג?״ די יודינע האט געוואלט טרייבען שפאס מיט דעם קריסט און זאגט איהם: אנדערהאלבען רובל״. (אין פעסעל איז געווען הערינג אויף פינף רובל) דער קריסט האט ניט געמאכט קיין שאלות און האט איהר געוואלט

בעצאהלען ½ 1 רובל, אבער די יודענע האט איהם געענטפערט: פארשטעהסט דען ניט, אז איך טרייב שפאס, ווייל איך ווייס, אז דו דארפסט ניט די הערינג". דער קריסט האט אבער געוואלט נעמען דאס פעסל מיט גוואלד; נאר אז די יודענע האט אבער ניט געוואלט געבען האט ער איהר געוואלט צעברעכען דעם קאפ. איהר צו הילפע זענען געקומען איהרע ברידער און האבען אנגעהויבען אפטרייבען דעם קריסט. באלד האט שוין אקריסט א געשריי געגעבען דאס בעוואוסטע געשריי: „שלאגט די זשידעס!"

בקצור, מאמענטאלנע איז געווארען ארעש אין מארק, א געפילדער, אטומעל; יודען און קריסטען שלאגען איינע די אנדערע. די קרעמער האבען פארשלאסען זייערע מאגאזינען און געוועלבער. פון דער קריסטליכער פארשטאדט און נאך פון אנדערע זייטיגע גאסען האבען זיך געלאזט לויפען הונדערטער גוים אין די צענטער גאסען, וואו יודישע געשעפטען געפינען זיך און האבען זיך אריין געמישט אין דעם געשלעג. פיעל סאלדאטען זענען נאך דעמאלט ניט געווען אין שטאדט, אויסער איין ראטע. די פאליציי איז ניט געווען בכח איינהאלטען די אונרוהען, די יודען האבען זיך זעלבסט פארטיידיגט ווי ווייט זיי האבען נאר געקאנט. איינער פון די קריסטען פון א נאהנטען דארף איז שווער פארוואונדעט געווארען און איז טאקי אויף דעם צווייטען טאג געשטארבען. אויך פון דער יודישער זייטע זענען שווער פארוואונדעט צוויי יודען, און אייניגע שוואך פארוואונדעטע.

איך זעלבסט וואהן אין פארשטאדט צווישען די קריסטען איז מיר פארגעקומען הערען דאס געשפרעך צווישען אייניגע האמלער קריסטען, וועלכע האבען געמוזט אנטלויפען פון פלאץ, ווי אזוי זיי האבען געקריצט מיט די צייהן פון כעס און שנאה, אז די „זשידעס" זאלען גאר האבען א העזה זיך פארטיידיגען! און האבען אנגעהויבען אויסטראכטען כל המינים שקרים, אז יודען האבען צעקוילעט 36 קריסטען און פיעל צעהנדליגע האבען זיי שווער פארוואונדעט, פון וועלכע עס זענען שוין געשטארבען 8 אין שפיטאל וכדומה שקרים און בלבולים, צו וועלכע מיר יודען זענען שוין געוואהנט געווארען.

די קריסטליכע אינטעליגענץ איז אויך געווען שטארק אויפגערעגט געגען די יודען, למאי זיי האבען געהאט די העזה זיך פארטיידיגען.

שבת און זונטאג (30 און 31 אויגוסט) זענען דורכגעגאנגען רוהיג. די יודען האבען זיך כלל ניט געשראקען און די קריסטען, הגם זיי האבען געקריצט מיט די צייהן אין די ווינקלען, אבער זיי האבען זיך איינגעהאלטען פון עפיס צו טין. מאנטאג דען 1 (14) סעפטעמבער, אז מיר האבען זיך שוין גאר פארגעסען אויף דער גאנצער מעשה, א זייגער 12, האלב איינס מיטאגס, האט מען אנגעהויבען מיט אמאל פארשליסען די קראמען, מאגאזינען און באנקען און יודען האבען זיך אנגעהויבען קלויבען אין די גאסען. וואס איז די מעשה? מע זאגט, אז נעבען וואגזאל אויף קאנאיא פלאשטשאד פאלט מען אן אויף יודישע הייזער, פערערען פליהען, כלים און בגדים ווערען צעבראכען און צעריסען און מע מאכט א תל פון יודישע הייזער.

די ערשטע גאס, וועלכע האט געליטען פון דעם פאגראם איז געווען די וואקזאלנע. דארט האט מען ראזארעט פיעל קראמען און הייזער. נאך דעם איז מען אריבער אויף דער טעכנישעסקער גאס, וואו מע האט זיך נוהג געווען מיט יודיש גוטס ווי דער מנהג איז.

עס האבען געוואהנליך ניט געפעהלט קיין יודען, אויך וועלכע האבען געאיילט העלפען זייערע ברידער. די פאליציי האט צוגענומען ביי קריסטען און יודען דאס געוועהר און געארעסטירט. גאר פון דעסטוועגען האבען די פאגראמשציקעס געטאן דאס זייעריגע. זיי זענען געגאנגען אויף די פאלגענדע שטראסען: גענעראלסקאיא, נאוואקאווסקאיא, מאחאוו פערעאולאך, אויך א גאנצע פארשטאדט איבערהויפט מיט יודען בעזעצט, וועלכע הייסט „אמעריקא", דארט האט מען א תל געמאכט פון די גאסען: סטאליארנאיא, רעטשיצקאיא, סענאיא, בעליצקאיא, און אנפאנג פאלעוואיא און נאך אנדערע. דא וואהנען איבערהויפט ארימע יודען און אביסל פון מיטלען שטאנד, וועלכע זענען איצט נאך דעם פאגראם אויך פאראומגליקליכט געווארען.

ביז זייגער 5 האבען די פאגראמשטשיקעס געארבייט אויף „אמעריקא" און נאכדעם האבען זיי זיך געלאזען געהן אויף עק קוזנעטשנאיא וואו עס וואהנען ווענינ יודען און האבען אין איין הויף א תל געמאכט 17 פאמיליען און אין דעם צווייטען 3 פאמיליען. אז זיי זענען פארטיג געווארען מיט דיזע זענען זיי געגאנגען אויף עק פאסקעוויטשעסקאיא און האבען גענומען ארבייטען אין א יודישען הויז, ביי וועלכען עס איז ניט געבליבען קיין שריד ופליט.

נאך דעם האבען די באסיאקעס זיך געלאזען נאך סוועטשנאיא, וואו זיי האבען צעבראכען אייניגע הייזער און א קרעמל און זענען געקומען נאך ספאסקא-גאס. דא וואהנען פיעל יודען, אבער אין קריסטליכע הייזער, האבען זיי זייערע בעלי-בתים געראטעוועט, נאר אייניגע יודען, וועלכע וואהנען אין יודישע הייזער זענען בערויבט געווארען.

אין דער זעלבער צייט וואס די פאגראמשטשיקעס האבען געארבעט „אויף אמעריקא" זענען אנדערע באסיאקעס בעפאלען אייניגע גאסען אויף דער צווייטער עק-שטאדט, וועלכע הייסט מיט דעם נאמען „קאווקאז". דארט האט מען אויך חרוב געמאכט אייניגע גאסען און די „קוזניצעס", וואו מע האט געבראכט אין עלענד און גויט פיעל יודישע ארימע פאמיליעס.

דער יודישער צענטער פין האמעל, וואו עס געפינען זיך די רייכסטע מאגאזינען, סקלאדען און באנקען איז געבליבען אונבעריהרט. דער גובערנאטאר איז היינט ($^{3}/_{16}$ סעפט.) פריה געקומען אין האמעל. נאך פון געסטערן האט דער פאליציימייסטער דורך דעם גובערנאטארס א טעלעגראמע גענומען שטרענגע מיטלען געגען די פאגראמשטשיקעס. דער פאליציימייסטער הער ראיעווסקי האט געארבייט מיט אלע קרעפטען ניט צו דערלאזען די פאגראמשטשיקעס זיך פארשפרייטען איבער די הויפט-גאסען.

לעת עתה זענען די יודען אין פחד און מורא. עס געפינען זיך אכט יודישע הרוגים. אויסער די זענען דא נאך עטליכע, וועלכע זענען זעהר געפעהרליך פארוואונדעט און האלטען ביים שטארבען. הונדערטער יודען געהען איבער דער שטאדט מיט פארבונדענע קעפ. די לאגע פון האמעל איז א שרעקליכע. וואס וועט זיין ווייטער? גאט ווייסט!

ש. בערמאן.

---

* דעם „ווארשאווסקי דניעווניעק", וועלכער געהט גאנץ אפט אין דעם נאוו. ווערעם. דרך, שרייבט מען פון האמעל: איך בין אלייז

דערביי געוועזען ביי די אונרוהען אין האמעל און קאן אייך שרייבען ריכטיגע ידיעות וועגען דעם.

דעם 29 אויגוסט, האט זיך דער האנדעל אויף דעם מארק, צו ליב דעם קריסטליכען יום טוב אנגעהויבען שפעט; די צאהל פון די צונויפגעפאהרענע קריסטען איז געוועזען גרויס; ארום 5 דעם זייגער ביי טאג האט א ליעשניק פון דעם גראף פאסקעוויטשעס אומעניע געקויפט אויפ'ן מארק ביי א יודישע קרעמערקע א פאר הערינג. ער האט בעצאהלט און האט אנגעהויבען צו בעקוקען די איבריגע הערינג פון פעסל, ווייל ער האט געוואלט נאך קויפען; די הערינג־קרעמערקע האט איהם געזאגט „וואס זוכסט דו דארטען" דו וועסט דאך נישט קויפען!" דערויף האט דער פויער געענטפערט; אז איך וויל קויף איך אב אין גאנצען און אז ער איז משוה געווארען מיט'ן פרייז און בעצאהלט פאר די הערינג האט געוואלט צונעמען דאס פעסל; די יודען אבער. וואס זענען געשטאנען דערביי, האבען געפונען, אז זי האט דאס פעסל הערינג פארקויפט צו ביליג און זי האט אנגעהויבען אוועקנעמען פון איהם די הערינג און די יודענע האט איהם געשפיגען אין פנים; דער פויער האט איהר דערלאנגט א פאטש, די קרעמערקערס מאן איז בעפאלען שלאגען דעם פויער און יענער האט איהם צוריק געשלאגען. די פאליצייסקע, וואס זענען דערביי געוועזען האבען געוואלט ארעסטירען דעם פויער און דעם יודען און זיי צושטעלען אין פאליציי, צו מאכען א פראטאקאל, די יודען האבען עס אבער נישט דערלאזט און האבען אנגעהויבען שלאגען דעם פויער און אנדערע יודען האבען אויך גענומען אין דעם אנטייל. די רוסען, וואס האבען דאס צוגעזעהן האבען זיך אנגענומען פאר דעם פויער און האבען זיך אנגעהויבען צו שלאגען. באלד דערנאך האבען די יודען פארמאכט זייערע קראמען און האבען זיך בעוואפענט מיט וואס זיי האבען נאר געקריגען: שטעקענס, שטיינער, פערשיעדענע ברעק אייזענס, געוויכטער א. ז. וו. און האבען אנגעהויבען שלאגען די רוסען; עס האט זיך אנגעהויבען איין אמת'ער פאגראם פון די יודען אויף די רוסען. דער צורייצטער יודישער המון האבען געשלאגען אלע רוסען, וואס זענען זיי נאר געקומען אונטערן האנד. די קריסטען, וואס זענען געשטאנען אויפ'ן מארק מיט זייערע פיהרען האבען געמוזט אוועקווארפען זייערע אנגעקויפטע סחורות און אנטלויפען א היים, כדי זיך צו ראטעווען דאס לעבען; איינער א משרת וואס זיין בעל־הבית האט איהם געשיקט איינקויפען אויפ'ן מארק, האט בעקומ'ן א שטארקען קלאפ מיט א קינזשאל אין האלדז און באלד ווי מען האט איהם געבראכט אין שפיטאל איז ער געשטארבען. עס זענען דא א סך שווערע און לייכטע פערוואונדעטע, נאר בלויז 7 פון זיי האט מען געבראכט אין שפיטאל, ארומגעבונדען די וואונדען און באלד צוריקגעפאהרען א היים, און נאך מעהר זענען אזוי מיט די אפענע וואונדען צוריקגעפאהרען אהיים. אבי מציל זיין דאס לעבען. דאס אלץ האט זיך אנגעהויבען 5 דעם זייגער פון אבענד; אין א האלבע שעה האבען אלע יודען פארמאכט זייערע קראמען. אז דער פאליציימייסטער איז אנגעקומען צו דעם ארט וואו מען האט זיך געשלאגען צוזאמען מיט גארדאוואיעס, האבען זיך די יודען געטראגען ווי א שטורם ווינט גאנצע גרופעס וייז צו 50 אין א גרופע מיט שטיינער און געוועהר, און האבען געשאסען אויף די פאזשארנע קאמאנדע, וואו די רוסען האבען זיך בעהאלטען. אז מען האט די יודען צעטריבען פון מארק האט זיך דער פריסטאוו צוריקגעקעהרט אין מארק, וואו זיי האבען זיך ווידער אנגעהויבען צונויפצוקומען. דער פאליציימייסטער מיט אנדערע פאליציי האבען זיך געפונען אויף די נאהנטע גאסען, ווייל די יודען האבען זיך אלץ מעהר אנגעהויבען צונויפצוקלויבען; א סך יודישע סוחרים און פריקאזשטשיקעס האבען אונטערגעגעבען היץ דעם המון זיך צו שלאגען. זאגענדיג, אז דאס איז נישט קישינוב, און זיי וועלען זיי שוין ווייזען. נעבען מארק איז זיך ווידער צונויפגעקומען א המון פון 300 מענשען בעוואפענטע און האבען אנגעהויבען צו פארווארפען די פאליציי מיט שטיינער, אויך פון די הייזער האט מען געווארפען שטיינער, פון אנדערע הייזער האט מען אפילו געשאסען מיט פיסטאלעטען, דערויף האבען די גארדאוואיעס געשאסען אין דער לופט און ערשט דענסטמאל איז זיך דער המון צעגאנגען. צולעצט האט מען ארויסגערופען סאלדאטען און אלע האבען זיך בערוהיגט. די וואס האבען געווארפען שטיינער פון די הייזער האט מען ארעסטירט. שבת דעם 30־טען אויגוסט איז פארביי רוהיג, די יודען זענען געגאנגען מיט צופרידענע געזיכטער און האבען איראניש געשמייכעלט: „דאס איז נישט קישינוב, דא זענען זיי מעהר זיי זענען אלע בעוואפענט און וועלען זיך לאזען זעהן".

זונטאג נאך 12 דעם זייגער, איז ארום א קלאנג, אז הינטער'ן שטאדט נעמען זיך צוזאמען ארבייטער און ווילען מאכען א פאגראם. פאליציי האט גענומען שטרענגע מיטלען, נאר מאנטאג 12 דעם זייגער ווען די ארבייטער פון באהן זענען געגאנגען צו מיטאג, האבען די יודען ערגעץ אין עק שטאדט געשלאגען די רוסען. אז די ארבייטער האבען זיך דערפון דערוואוסט האבען זיי חרוב געמאכט איינעגע הייזער; באלד זענען דארטען אנגעקומען יודען בעוואפענט מיט וואס זיי האבען נאר בעקומען און געהענדיג האבען זיי שיער נישט צעבראכען א יודישע געוועהר־מאגאזין, וואו זיי האבען געפאדערט, מען זאל זיי געבען געוועהר און פאטראנעס, נאר די פאליציי האט זיי נישט דערלאזט. אלע יודען זענען געוועזען מיט עפיס בעוואפענט, און דערביי האט מען געמוזט רופען סאלדאטען צו העלפען זיי ארעסטירען.

דערנאך האט מען אנגעהויבען אין די הינטערגאסען פון שטאדט צעברעכען יודישע הייזער, ווייל די סאלדאטען זענען אלע געוועזען אין צענטער פון שטאדט. מען האט חרוב געמאכט 140 יודישע הייזער. אויפ'ן מארק האט מען צעבראכען איינעגע נישט קיין גרויסע קראמען. ביין ארעסטירען האט מען ביי יעדען יודען געפונען עפיס א געוועהר. דיענסטאג זענען די יודען גאנצע פאמיליעס וייז ארויסגעפאהרען פון שטאדט. דעם 3 סעפטעמבער, מיטוואך, איז דער מאהילעווער גובערנאטאר געקומען צופאהרען אין האמעל.

פון האמעל שרייבט מען אונז, אז די לאגע פון די פאראונגליקליכטע יודען איז שרעקליך. עטליכע הונדערט פאמיליעס זענען געבליבען אהן שום מיטעל צום לעבען און ברויכען באלדיגע הילף.

רעדאקטאר: מ. ספעקטאר.
פערלאג „פאלקסבילדונג".

Herausgeber Verlag Volksbildung Verantwortlicher Redacteur Moses Deutscher Krakau Druck v. S. L. Deutchrer, Podgorze b. Krakau.

נדבות

(דורך די אדמיניסטראציאן יודישע פאלקס-צייטונג אין קראקוי).

פאר די פאראומגליקטע יודען אין קישינוב:

ש. נ. פולמן, ורשה 1 רובל.

הנני מברך בשנה טובה את כל קרובי ומיודעי ולזכרון אהבה נתתי על יד מערכת הפאלקסצייטונג שלשה רו"כ לטובת השדודים בהומל

יעקב רמברג.

קרית־ספר

א מאנאטליכער ביבליאגראפישער זשורנאל פיר העברייאיש, זשארגאן און יודאיקא, רוסיש און פאלניש.

פרייז יעהרליך 1.50 רובל; ½ יעהרליך 85 קאפ.; ¼ יעהרליך 50 קאפ

ביז הייטע ערשיענען 3 העפטען.

פראספעקטען נאך פערלאנג אומזאנסט

(253) אדרעסע פון הערויסגעבער: 2—3

Книж. магазинъ Б. Шейнфинкеля Варшава, Золотая 63.

Buchhandlung B Scheinfinkel, Warschau, Zlota 63.

הוצאת „תושיה".

ספר חדש

ארץ ישראל.

ספר למוד הגיאוגרפיה של ארץ ישראל עם מפה בעלת צבעים בעברית

מאת **יהודה גרזובסקי.**

וזה תכנו:

דברים אחדים

פרק א: מקום ארץ ישראל, שמותיה, גבוליתיה, גדלה וחלוקתה.

פרק ב: ההרים, העמקים והמדברות.

פרק ג: הימים והנחלים

פרק ד: שלטון הארץ, יושביה, עריה הגדולות ומושבות היהודים

פרק ה: תוצאות הארץ, האקלים, תכונת הארץ ואחדים מחקי הארץ.

(252) מחירו 25 ק', פארטא 2 ק'. 2—5

Издат. „Тушія" Варшава. — Verlag „Tuschija" Warschau

בע"פ: נובוליפקי 7 מעון 9.

אִינְטֶערֶעסַאנְט, שֵׁיין און וִויכְטִיג

איז דער בעריהמטער אדעסער

יודיש־רוסישער טעגליכער

אַבְּרַייס־קַאלֶענְדַאר

(ОТРЫВНОЙ КАЛЕНДАРЬ)

אויף דעם יאהר 1904 (תרס"ד־תרס"ה)

(צווייטער יאהרגאנג)

דער אינטערעסאנטער אבריים-קאלענדאר איז זעהר שין און רייך געדרוקט פון ביידע זייטען אויף פיין פאפיער אין א וואונדער שענעם ארדנונג מיט א פיין אילוסטרירט ווענטל אין זעכס שענע פארבען.

אינהאלט פון קאלענדאר:

1) יודיש־רוסיש־אויסלענדישער דאטום, (אין יודיש, רוסיש, דייטש, פראנצויזיש, און פויילישע שפראכע).
2) זונן־אויפגאנג־זונן־אונטערגאנג,
3) צייט פון ליכט בענשען,
4) ראש חודש בענשען, מולדות,
5) וויכטיגע היסטארישע בעשרייבונגען,
6) יאהרצייטען פון יודישע גרויסע מענער,
7) אפאריזמען (ערהאבענע געדאנקען) שפראך־רייד,
8) טיראזשען פון די באנק־בילעטען,
9) פלאטץ אויף בעמערקונגען, (для замѣтокъ)

אויף דער צווייטער זייטע קומט.

10) וואונדער־שענע אנעקדאטען,
11) וויכטיגעם פיר יודען, היסטארישע ערקלערונגען וועגען ימים טובים און תענתים,
12) וויסענשאפטליכע, אינטערעסאנטע און וויכטיגע ארטיקלען.

דאס ווערטע פובליקום וועט גאנץ איבערראשט זיין פון דיזען וואונדער־שענעם אינטערעסאנטען וויכטיגען אבריים-קאלענדאר.

פרייז 30 קאפ׳. מיט פארטא 40 קאפ׳.

4 קאלענדארען אויף איינמאל איז פארטא־פריי. — וועניגער פון 10 קאלענדארען ווערען מיט קיין נאכנאהמע ניט געשיקט. — לסוחרים ראבאט הגון.

Книжный магазинъ Братьевъ Блетницкихъ въ Одессѣ, Еврейская № 35.

Buchhandlung Gebrüder Bletnizky in Odessa (Russia).

(248) 15—4

אתרוגים לולבים והדסים ליעפערט גוט אונד בילליג די אין דער גאנצער וועלט בעקאנטע פירמא

Hermann Rath, Triest

Oesterreich.

ביטטע אויספיהרליכע פרייזליסטע צו פערלאנגען. (243) 6—6

י. שעקמאן, ווארשא.

פאבריק פון זילבער 84 פראבע עט פלאטעע־וואארען. (128) 50 36

НУЖНЫ АГЕНТЫ 231 50—18

для сбыта издѣлій штемп. фабрикаціи и патент. предметовъ со значительн. прибылью. Первоклассн. производство. Не смѣшивать съ другими мелкими заведеніями. Рефлектанты благовол. указать родъ занятій и адр. Каталоги и условія безплатно. Конт. паров. типогр. и фабр. штемп. И. ЗИМАНЪ, г. Бѣлостокъ

פריוואט-אנשטאלט פון קינדבעטורין פון ד"ר וואָוועלבערג, לעשנא 79, ווארשא נעהמט אין ארעמע קינדבעטורינס אומזאנסט. פיר פערמעגליכע בעזונדערע צימער פאר צאהלונג. אומזאנסטער אמבולאטאריום פיר פרויען-קראנקהייטען פון 10 ביז 12 פריה. (20—14) 231

איינציגע ברוכבענדער, וועלכע היילען גרינדליך נאך קורצעם געברויך זינד נור „אלעקסאנדערס“

נייעס!! נייעס!!

ברוכבענדער עלעקטרא-גאלוואנישע

היילען גרינדליך נאך קורצעם געברויך, אונ נאך 3 מאנאטליכען טראגען ווירד דער ברוך גענצליך אויסגעהיילט. — זיי האלטען גוט איין דעם בּרוך אונ דריקען נישט דעם קערפּער, וועהרענד אהנע עלעקטריע איז דאס אונמעגליך. **בויכבענדער** פיר פרויען, עלאסטישע גוממי שטרימפּפע פיר געשוואלענע פיס, ברילען מיט װענעציאנישע גלעזער, וועלכע שטערקען די אויגען, אפּאראטע פיר העמערוידען, אויך אנדערע כירורגישע אונ אפּטישע ארטיקעל עמפּפעהלט צו פאבריקס פּרייזען די לאנג יעהריגע פירמא

Хирургическо-Оптическій магазинъ

подъ фирмою **Александеръ**

Сенаторская 22, Варшава

דא עס האט זיך געציינט אז מען מאכט נאך אונזערע ברוכבענדער, ביטען וויר אויפמערקזאם צו זיין אויף די אריגינאלע מיט'ן סטעמפּעל פון אונזער פירמא.

וויר בעזיצען הונדערטע דאנקשרייבען פון די יענינע וואס האבען געטראגען אונזערע ברוכבענדער.

ביי בעשטעלונגען פער פאסט דארף מען נור איינשיקען דאס מאס פון קערפּער הערום. — פּרייז **1** זייטיגע **6** רובל, **2** זייטיגע **10** רובל.

149 — 50 19

די פירמא עגזיסטירט זייט 1885 יאהר.

Интересный и наилучшій подарокъ себѣ и знакомымъ.

Не дорого и красиво и каждому доступно воспользоваться этимъ случаемъ. **Только за 1 р.** мѣдная надверная доска, красиво гравированная (имя, отчество и фамилія заказчика) черной эмалью, весьма красиво и изящно отдѣланная и отполированная. Имѣется также большой выборъ усовершенствованной домашней типографіи по самымъ дешевымъ цѣнамъ. Каждому доступно подарить себѣ и дѣтямъ, можно самимъ составить разные тексты. Мастерская также изготовляетъ всевозможные каучуковые штепеля, сургучныя и рельефныя печати, по умѣреннымъ цѣнамъ.

Пріѣзжимъ мастерская изготовляетъ заказы въ продолженіи 2 часовъ. Иногороднимъ высылается налож. платежомъ **на 35 коп дороже.**

Адресовать:

Варшава, мастерская штемпелей Великсона Рымарская 3, (рядомъ съ Государственымъ банкомъ).

Требуются агенты. Каталогъ высылается безплатно.

פּאריזער נייעסטע מאדעלע

עמפּפעהלט דער בעקאנטע מאגאזין פאן

דאמען-מענטעל, וויערכזען צו פוטער און קאסטיומען

ד. בּאראדאווסקי ווארשא, לעשנא № 9 וואהנ. 4

אויפס פערלאנג פערפערטיגע אללער ארט בעשטעלונגען אין 24 שטונדען.

147 — 25—18

פאבּריק פון אייזערנע קאסטעקעס (קליינע קאסעלעך)

A. LAMPRECHT

CZERNIAKOWSKA 98, W WARSZAWIE

עמפּפעהלט אויטאמאטישע שפּאר-קאסעס שטארק אונ שען געארבייט.

אנגראָ פערקויף אין דער פאבּריק

איינצעל פערקויף אין ווארשא ביי:

240 — 8—8

K. BRUN, PLAC TEATRALNY.

Оптическо-Хирургической складъ

И. ПИКЪ

Налевки 35 Варшава

ברוכבענדער עלעקטרא-גאלוואנישע מיט גומי פעלאטין, וועלכע האלטען גענצליך איין דעם ברוך אונ דריקען נישט דעם קערפּער. ברוך- אונ בויכבענדער פיר פרויען, עלאסטישע גומי-שטרימפּפע פיר געשוואלענע פיס, גארסעטען פיר גארבאטע, קינסטליכע פיס אונ הענד, שטוצנע אויגען, ברילען מיט בעלגישע גלעזער פיר קורצע אונ שוואכע ראיה, ווי אויך אללע אפּטישע אונ חירורגישע ארטיקעל אין גרויסען אויסוואהל צו זעהר ביליגע פרייזען עמפּפעהלט אפּטיק

י. פיק, נאלעווקי 35 ווארשא.

אלץ ווערד צוגעפּאסט דורך ספּעציאליסטען

234 — 25 11

בּוכבינדער

געדילפען

ווערדען געברויכט ביי

S. BANDET, Buchbinder

Krakau,

Krakauergasse 25 (Oesterreich).

היימישע מיטטאגען!

צו מעססיגע פרייזען, אויך פערשיעדענע ציימונגען צום לעזען ביי

אהרן משכיל-לאיתן

ווארשא, גענשע 13, וואהנונג 7, 26-טע אין שהויף, 2 שטאק. (192)

1000 ביז 2000 רובּל זייטיגע הכנסה יעדעס יאהר

קען האבען יעדע, וועלכער פאר 100 ביז 600 רובל (מען קען אויסצאהלען אין ראטעס) שאפט זיך איין פון אונז א מאשינע מיט א בעשרייבונג, וועלכע לערנט אויס ווי איינצוארדענען א זאוואד אליין אהן שום הילף פון איין אנדערן אונ אהן שום לערנען פאר דעם, ווי צו מאכען אלערליי מארטען געטרענקע פון פרוכט, יאגדעס, סעלטערס אונ אנדערע מינעראל-וואסער, גערשטענע קוואסען, פראנצויזישע געטרענקע אונ ווײן; סידר, שאמפּאניער, אריענזשען א. ד. ג. — דעם חשבון וואס דאס דארף קאסטען אין פאלשטענדיגען פּראקטישען פּרייז קוראנט מיט אילוסטראציעס שיקט ארויס פאר צעהן זיבענקאפּעקעדיגע פאסט-מארקען די פאבריק פון מאשינען:

6—3 (237)

Фабрика машинъ НИПО и Ко. въ Варшавѣ,

Грибная ул, собств. домъ № 15н.

בְּשׂוֹרָה נְעִימָה!

צֵאת לְאוֹר סֵפֶר תּוֹלְדוֹת יִשְׂרָאֵל מְצֻיָּר!

ללמד את ילדי בני ישראל את ההיסטריה הבבלית עם קצור דברי ימי עמנו עד חתימת התלמוד, בשפת עבר על טהרת הקדש עם תרגום רוסי, מאת הבלשן הנודע המדקדק והמבאר הר' יצחק ווארשאווסקי, שרק ההיסטריה העברית הזאת לבדה מאשרת מטעם הממשלה בתור ספר למוד ההיסטריה הבבלית (УЧЕБНИКЪ по Библейской Исторіи) יצא לאור בתבנית מפוארת על נייר יפה ודפוס יפה נחמד למראה, עם ציורים רבים מהדרים ועם הוספות ותקונים והערות כרגליות ובאוריות בשפת רוסיה מאת המחבר, למען אשר ימצאו בו תועלת רבה מבין עם תלמיד. ואף כי ההוצאה הזאת עלתה בדמים מרבים מאד, עכ"ז קצבנו את מחיר הספר רק 60 קאפ׳, עם פארטא: 75 קאפ׳ וע"י נאכנאהמע 85 קאפ׳. לסוחרי ספרים ולבתי ספר רבאט הגון.

אדרעסע:

Книжный магазинъ Братьевъ Блетницкихъ въ Одессѣ.

255

„אגאטאל“-גורסקי, ווארשא, לעשנא № 4

דאס בעסטע מיטעל צום רייניגען די צאהנער,

פערהיטעט זיי פון פוילען אונ ווייטוג אין בלעכענע שעכטיל צום פּרייז 20 קאפ׳ אונ 30 קאפ׳. פאדערן איבעראל.

(125)

ראזיערען אהנע מעססער!!!

מיינע אנטיסעפּטישע ראזיר-פודער איז דאס בעסטע דער וועלט פיר הערען אויך פיר דאמען. אין איין פאאר מינוטען קאנן יעדער מענש זיך זעלבסט אהנע מעססער ראזיערען, דיא האארע פאלען אויס אונד די הויט ווירד זויבער אונ ווייס. מיין פודער איז ווייס, שמעקט וויא פארפום-זייפע, אונד איז פאן דעם בעלגישען שטאאטס-לאבאראטאריום אונד גראססען ארצטען אלס אונשאדליך גאראנטירט.

איינע שאכטעל פראנקא קאסטעט 2 50 פראנק, 2.40 קראנען, 2 מארק, 2 שיללינג, 1 רובל. 3 שאכטעל 2 רובל 12 שאכטעלן 5 רובל. 24 שאכטעלן 8 רוב. געלד מוז מאן פאראויס איינשיקען פער נאכנאהמע, ווירד נישט געשיקט

J. B. Sakolsky, Wolf-Str. Nr. 2

Antwerpen (Belgien).